

Часопис для українців у Чеській Республіці

пороги

Но 4

липень-серпень 2004

- Президентська Вікторина
- Ужгородський замок
- „Деца у нотаря“ Павла Чучки

Аскольд Лозинський:
„СКУ - це моя пристрасть“

липень-серпень 2004

ПОРОГИ

Інформаційний
культурно-політичний
двомісячник
для українців у Чеській
Республіці

№4
липень-серпень
рік XII 2004

Видас:
Українська ініціатива в ЧР
Реєстрація: МК ČR/7044

Відповідальна редколегія:

Ленка Кнап
Богдан Райчинець
Рене Кочік
Олекса Лівінський (Україна)
Яна Леонтієва
Ріта Кіндлерова
Дмитро Карпенко
Мар'яна Буджерин

Художнє оформлення

та верстка:
Ондра Гулеш

Адреса редакції:
POROHY,
Mánesova 10,
120 00 Praha 2,
porohy@ukrajinci.cz
тел./факс: +420 22254476

Часопис друкується
із фінансовою допомогою
Уряду Чеської Республіки

Časopis je vydáván s finanční
podporou vlády České republiky.

За достовірність викладених
фактів відповідає автор статті.
Редакція залишає за
собою право не у всьому
погоджуватися з думками
і поглядами авторів,
скорочувати матеріали
і виправляти мову.
Рукописи не повертаються.

хроніка громади

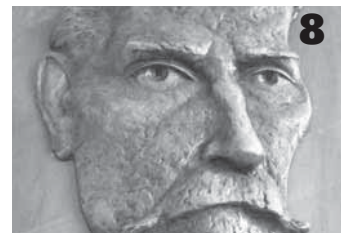
Фотовиставка „Україна – чудове місце для відпочинку”
Аскольд Лозинський відвідав Чеську Республіку
Американці знімали фільм за участі “Барвінка” і “Фрода”
Чеська преса – позитивніше про українців
З Днем Незалежності, Україно!
Тематичні лекції напередодні президентських виборів

4

празьке дзеркало

Кожен голос на виборах може стати вирішальним
Українець, котрий був у витоках чеської лікарської справи

8

українська панорама

Нам би такого президента, якими були Масарик або Бенеш!
Ужгородський замок

12

незалежність

На виборах змагатимуться адміністратор радянського зразка та
проєвропейський реформатор

Українці вже можуть мати два закордонні паспорти
„Ін dependент”: режим в Україні – авторитарний
коротко

16

нашого квіту по всьому світу

Депортовані під час сумнозвісної операції „Вісла”,
вони раз на рік збираються на етно-фестиваль
„Лемківська ватра” у Польщі

22

четверта хвиля

„Легальна міграція – відкритий шанс”...
але цього разу не для Вас...

24

калейдоскоп

Балада про мед
Круглий стіл з причин повені
книжки, диски

26

Любий читачу,

прощаючись минулого номера і бажаючи Вам теплого літа, я ще не знала, що в мене жодного не буде. Причина цього – власне номер, який тримає в руках, але передусім його прилога, яку разом із Консульським відділом Посольства України в ЧР, Міжнародною організацією з питань міграції та Посольством ЧР в Україні

принесимо як подарунок до Дня Незалежності. Після великого успіху, який минулорічна консульська прилога викликала в рядах нової хвилі українців, ми зосередили свої зусилля, щоб цю справу вдосконалити і поширити. Тому, дякуючи згаданім установам та спонсорам, публікуємо її у двадцятитисячному тиражі і безкоштовно її розповсюджуватимемо там, де її потребують.

Іншою причиною безсонних літніх ночей став редакційний та й ініціативний ансамбль, котрий розбігся по всій Європі. Повірте, було надзвичайно тяжко їх ловити, але маю надію, що на якості та оригінальності текстів це не віддзеркалось.

Я впевнена, що ознайомитесь з усіма публікаціями цього номера. Але якби Ви хотіли порадити, що не смієте пропустити, тоді дозвольте звернути Вашу увагу в першу чергу на інтерв'ю із Президентом Світового Конгресу Українців Аскольдом Лозинським, який на початку літа відвідав нашу громаду, провів офіційні зустрічі і завантажив нас наступною роботою. В розмові Ви довідаєтесь також про те, як СКУ зосереджує зусилля, аби дати можливість якнайбільшій кількості людей проголосувати за свого президента. Про перебіг виборчого процесу знайдете інформації так само в „Незалежності“.

Цього року між визначними особистостями світу, які кожного року з'являються у списках ЮНЕСКО, є троє українців. Один із них – Іван Горбачевський, про якого зможете на сторінках „Празького дзеркала“ довідатись більше від g-ра Богдана Зілинського. Про двох інших ознайомитесь у наступних номерах, як і з анонсованим інтерв'ю з лікарем Ростиславом Прокоп'юком, яке нам задала технічних проблем не вдалось помістити в даному числі.

Приємною порцією гумору може стати Павло Чучка і його жартівлива поезія, яку пише у своїй ужгородській кнайпі під назвою „Деца у нотаря“.

Отож, любі постійні і випадкові читачі, залишайтеся вірні „Порогам“! Нашим тут, у Чехії, і вашим рідним там, в Україні – готуйтеся до виборів. Не піддавайтесь безнадії, виконайте свій обов'язок і пам'ятайте про слова мудрої людини, яка колись сказала: держава існує віками, а правління – не довге і переважно безславне.

На все добре,

Л. Косан
lenka@ukrajinci.cz

Фото: Дмитро Карпенко

Фотовиставка „Україна – чудове місце для відпочинку“

Три тижні, починаючи від 15 липня цього року, тривала виставка фотографій декількох чеських та українських фотографів - М. Вагнера, Є. Тимченка, М. Жидлика та інших. Виставка відбувалася в Празі, в пасажі торгового центру „Черна Руже“. Йдеться практично про першу спробу показати Україну привабливим місцем для туризму та відпочинку.

На жаль, організаторам не повністю вдалося реалізувати задуману ідею. Незважаючи на те, що виставка була підготовлена за підтримки Держкомтуризму України і Міністерства курортів і туризму АР Крим, представлений матеріал важко назвати професійним. Доволі мала кількість фотографій різної – часто досить непрофесійної – якості навряд чи могла представити широке коло туристично привабливих регіонів України. Знімки нагадують аматорські фотографії, які не зможуть зацікавити чеську громадськість завітати в Україну.

Відносно короткий і невдалий час проведення виставки (більшість чехів планує відпустки на початку літа), не надто вдало вибране місце (згаданий торговий центр відвідують переважно іноземні туристи) суттєво обмежило кількість відвідувачів. Бракувало також текстової інформації, а деякі назви під фотографіями мали елементарні граматичні помилки. Фактично єдиною інформацією, окрім фотографій, були рекламні буклети туристичної фірми, яка займається організацією подорожей в Україну. Організатори, втім, планують проведення подібних виставок у різних містах Чехії восени 2004 - навесні 2005 років. Залишається надіятись, що анонсовані виставки будуть якісніші і принесуть як туристичним агентствам, так і туризму в Україні більше чеських відвідувачів.

**Ріта Кіндлерова,
Яна Леонтівна**

Українська пісня у чеській кав'ярні

Українська пісня змінювала чеську у празькій кав'ярні „Салмовська“ під час спільного камерного концерту чеського тріо „Шегіни“ та частини українського гурту „Ігніс“ 29 червня. Наприкінці навчального року тут зібралася чеська та українська студентська молодь. У приміщенні, де виступають такі музиканти, як Бобек, Кочічкова, Ногавіца, Шміцер тощо, прозвучали власні твори лідера „Шегін“ Ріхарда Резка у супроводі кларнета, бас-гітари й фортепіано. Ігнісівський дует збагатив фольк-музику чеських колег обробками українських народних пісень. Внесення у програму українських етномоментів публіка прийняла із захопленням та надзвичайно позитивно.

Дар

▣ Аскольд Лозинський відвідав Чеську Республіку

Наприкінці майже місячної робочої подорожі країнами Європи Президент СКУ Аскольд Лозинський завітав до Чеської Республіки. В суботу, 3 липня він зустрівся із українською громадою в ЧР, під час якої представники українських організацій ознайомили Президента СКУ зі своїм ставленням до проблематики Греко-Католицької Церкви, громадської праці в ЧР тощо. На зустрічі були присутні представники Об'єднання українців в ЧР, Форуму українців та Української ініціати-ви в ЧР.

Важливою частиною візиту Президента СКУ були зустрічі із віце-прем'єром Петром Марешом, та головою секретаріату Ради національних меншин Андреем Суліткою, що відбулися 7 липня. З ними обговорювались питання української культурної спадщини на території ЧР, опіки над могилами визначних українців у ЧР, релігійна проблематика, а також стан чесько-українських політичних відносин. Після цього Аскольд Лозинський відвідав Апостольський Екзархат ГКЦ. Тут він ознайомився з реалізованими та планованими проектами щодо впровадження українського богослужіння та пошуку окремої церкви, крім існуючої Св. Кліментія, з метою наведення наявності храму з юліанською календарною системою та розділення віруючих із різними національними та мовними потребами.

Свій робочий день у Празі д-р Лозинський закінчив на Посольстві України в ЧР. Тут йшла мова про заохочення якнайбільшої частини українських виборців на території ЧР до участі у президентських виборах восени цього року та потреби відкриття достатньої кіль-

кості виборчих дільниць. Це питання Президент СКУ піднімав у всіх Посольствах України країн, які відвідав, а також на зустрічі із Міністром закордонних справ України, яку провів 9 липня у Києві. Додамо, що як Костянтин Грищенко, так і заступник Голови Виборчої Комісії Ярослав Давидович пообіцяли скерувати всі зусилля на те, щоб забезпечити якнайбільшу участь виборців. Йшлося навіть про відкриття додаткових виборчих дільниць в місцях, де концентрація українців очевидна. Це, мабуть, не буде торкатися Чеської Республіки, оскільки у ЧР планується відкрити не дві, як було анонсовано ще під час візиту д-ра Лозинського, але лише одна — у Празі. Це, навіть беручи в увагу малу кількість голосуючих за кордоном на попередніх виборах чи малу кількість тих, хто на сьогодні числиться на консульському обліку, далеко від обіцянок пана Грищенка.

Цьогорічна робоча подорож Європою д-ра Лозинського не є винятковою. З часу, коли Аскольд Лозинський очолив Світовий Конгрес Українців, роль СКУ зазнала великих змін. Якщо до того часу життя СКУ відбувалось майже виключно в американсько-канадському просторі, то з 1998 року воно розрослося майже до всіх українських поселень, включаючи Східну Європу і навіть Сибір. Впродовж першого звітного періоду сьогодні вже переобраний Президент СКУ відвідав 23 країн, між якими Австралія, Білорусь, Болгарія, Боснія і Герцеговина, Вірменія, Греція, Грузія, Естонія, Італія, Казахстан, Латвія, Литва, Молдова (у т.ч. Придністров'я), Німеччина, Польща, Російська Федерація, Румунія, Сербія, Словаччина, Угорщина, Узбекистан та Хорватія. До

Аскольд Лозинський з представниками Об'єднання українців в ЧР

Представники української громади ЧР під час зустрічі

Зустріч із віце-прем'єром Петром Марешом (другий з права)

них можна після останньої подорожі включити ще й Естонію, Швецію, Австрію та Чеську Республіку.

У рубриці "Празьке дзеркало" — розмова, яку із Президентом СКУ записала Яна Лонтієва.

ред

Фото: Віктор Ройчиць, Рене Кочік

Вже маєте можливість оглянути Пороги на сторінках інтернету

www.ukrajinci.cz

▣ Американці знімали фільм за участі "Барвінка" і "Фрода"

Елайджа Вуд

У половині серпня закінчилися зйомки нового американського фільму "Everything is illuminated". Режисер Лів Шрейбер більше двох місяців працював на багатьох місцях Чеської Республіки. Протагоніст фільму Елайджа

Вуд, відомий "Фродо" із "Володаря перснів", представляє молодого американця, який подорожує Україною, щоб знайти жінку, яка колись давно врятувала життя його дідо-ві. Героя супроводжують два диваки – підстрілений дядько та перекладач Олекса.

На колишньому радянському військовому аеродромі в містечку Міловіце знімалися кадри за участі празького дитячого колективу "Барвінок". На фоні головної дії, в українських народних вбраннях, він створював гарну, хоч трохи фантазмагоричну, сцену. Роль Львівського залізничного вокзалу зіграло голешовицьке "Виставище", навколо вокзалу прогулювалися "українські" бабці, таксиста, "тусувалася" просунута молодь. Був між ними Елайджа Вуд – залізаний, в окулярах, костюмі і білій сорочці. Продюценти намагалися відобразити українські реалії. Але в одних ви-

Роль Львівського залізничного вокзалу зіграло голешовицьке "Виставище"

падках вони явно перебільшували, зобразивши, скажімо, ринок на тлі напіврозібраного "МІГа", у інших – недотягували до них. Так, німецький синій "трабант" з написом "Одеса-Тур", яким герої подорожують, лише дуже віддалено на-

гадує "Запорозжя". Зрештою, що з цього всього вийде, можна буде побачити на прем'єрі фільму, яка запланована на 2005 рік.

дар

▣ Чеська преса – позитивніше про українців

У рамках підтриманого Фондом при ЧТ "Людина у скруті" проекту редактори часопису "Пороги" Рене Кочік та Олекса Лівінський оприлюднили у чеських мас-медіа кілька статей, які у позитивному руслі зображують українців у Чехії. Так, газета "Літерарні новини" у 30 числі за цей рік у статті "Українська Одисея" розповідає про видатних українських особистостей у чеській історії та сучасності – Івана Горбачевського, Івана Борковського, Тараса Кульчицького. Стаття розповідає про контакти чеських земель з українським етносом, формування політичної еміграції у 20-30 роках минулого століття. Лише коротко зосереджується увага на проблематиці трудової еміграції українців до ЧР у 90-х роках. Особливу увагу звернено на долі українців, яким вдалося реалізувати

в Чехії кар'єру відповідно до свого покликання. Цікавою є історія волинянки Мирослави Вашут, яка і після еміграції до ЧР змогла продовжити лікувати дітей у одній з лікарень на Півночі Моравії (про це також писало і "Право" 24 липня). Зі своїм досвідом роботи з чеськими пацієнтами ділиться також психолог Ростислав Прокоп'юк, автори розповідають також про оперну співачку Надію Петренко чи модельєра Наталію Руден. Статтю доповнює інтерв'ю із заступником голови УІЧР Ленкою Кнап. Вранці 5 серпня Кочік та Лівінський були також гостями програми "Як то бачать..." на Чеському радіо 2 – Прага. Вони розповіли про життя в сучасній Україні та про те, як нині живеться українцям у Чехії. Програма відзначилась рядом позитивних відгуків.

ред

3 Днем Незалежності, Україно!

Управа Української ініціативи в ЧР та редакція часопису „Пороги“ вітає всіх українців із Днем Незалежності України! Бажаємо, щоб 13 рік суверенітету приніс Україні чесні і прозорі вибори, в яких переможе найкращий з кандидатів на посаду президента. І Ваш голос може бути вирішальним! Станьте учасниками вибору свого президента та своєї долі!

▣ Тематичні лекції напередодні президентських виборів

Микола Рябчук

В першій половині жовтня Українська ініціатива в Чеській Республіці планує запросити до Праги відомого українського політолога та публіциста Миколу Рябчука, який прочитає кілька лекцій. Він також візьме участь у дискусійних зустрічах зі студен-

тами, журналістами та широкою громадськістю, яка цікавиться цьогорічними президентськими виборами в Україні, а також проблематикою становлення національної ідентичності в сучасній Україні.

М. Рябчук є автором кількох книжок та значної кількості статей в українських та зарубіжних журналах та наукових збірниках. Він працював у виданнях "Всесвіт", "Критика" і "День", займався науковою діяльністю в Інституті культурної політики та Центрі європейських гуманітарних досліджень Університету "Кієво-Могилянська Академія", має також викладацький досвід в Кієво-Могилянській Академії та в кількох університетах Австрії, Великої Британії, Франції, Німеччині, Польщі, Сполу-

чених Штатів та ін. До найбільш відомих творів Рябчука належить трилогія "Від Малоросії до України: парадокси запізнілого націєтворення", "Дилеми українського Фауста: громадянське суспільство і розбудова держави" та "Дві України: реальні межі, віртуальні війни", видані у 2000-2003 роках у видавництві "Критика". Першу частину трилогії було відзначено першою нагородою в одній із номінацій акції "Книжка року" і перекладено польською, сербською, білоруською та французькою мовами. Поряд з літературними та культурологічними темами, Микола Рябчук активно досліджує проблеми становлення національної ідентичності в Україні, формування громадянського суспільства та державотворен-

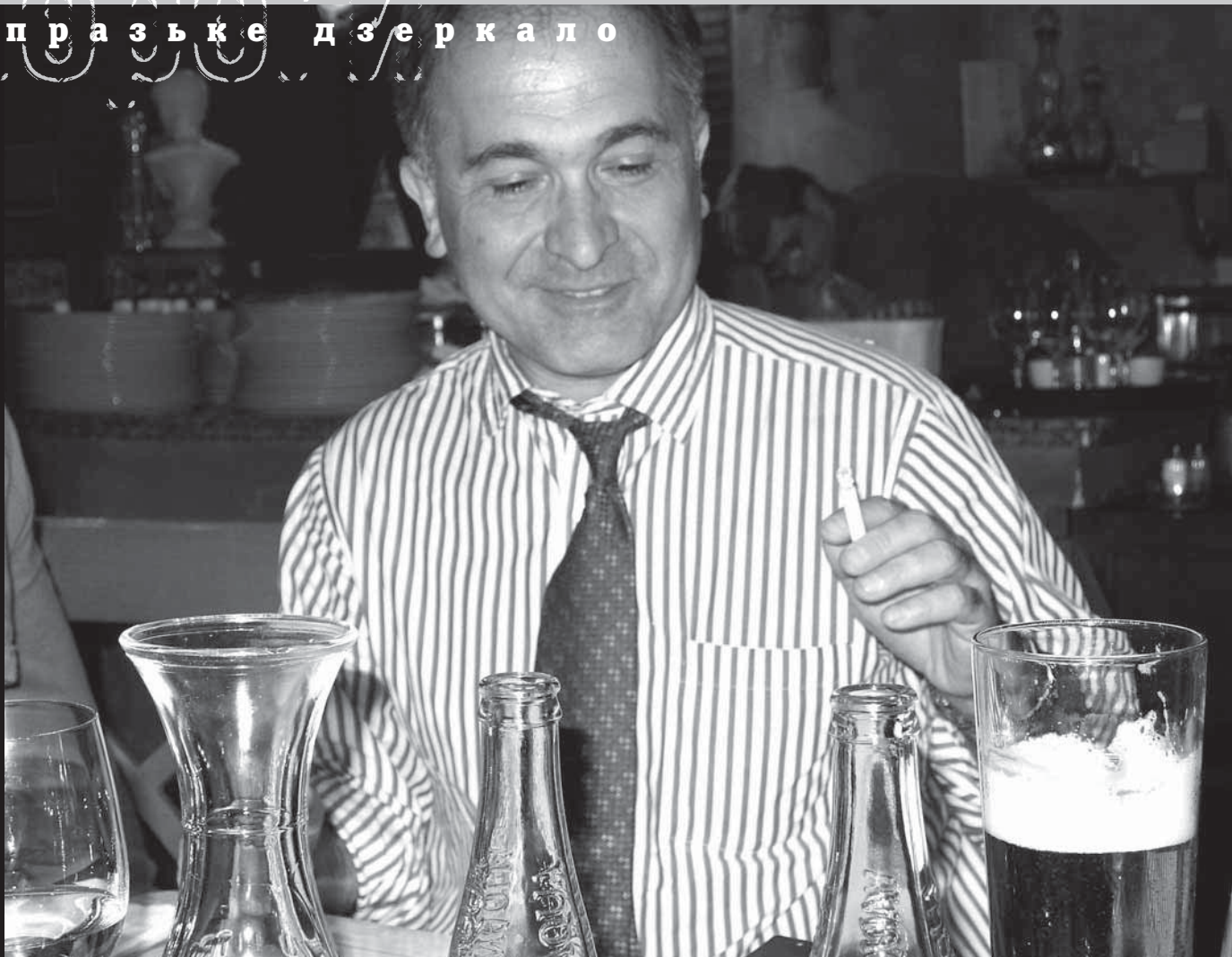
ня. Терміни лекцій попередньо заплановані на 11-13 жовтня. Детальну інформацію щодо часу, місця та програми зустрічей можна знайти незабаром на інтернет-сторінках www.ukrajinci.cz а також у наступному номері часопису.

яна

Святкування Незалежності

Тематичною виставкою та концертом розпочалося 19 серпня в галереї Якубська святкування 13 річниці Незалежності України. Організаторами заходу стали Посольство України в ЧР та вищенаведена галерея, господарем якої є пражанам добре відомий український художник Олександр Оніщенко.

ред

Аскольд Лозинський:

Кожен голос на виборах може стати вирішальним

навіть якщо український громадянин перебуває за кордоном

Пане Президенте, на зустрічі з українською громадою в Празі Ви згадували, що поїздка до ЧР мала особливе значення у Вашій подорожі Європою. Скажіть, Будь ласка, в чому полягає ця особливість і які цілі Ви ставили перед собою при підготовці своєї подорожі до ЧР?

Я в Чеській Республіці вже був. Але це моя перша поїздка від часу такого розгортання діяльності Української ініціативи. Українська спільнота в ЧР має певну репутацію відносно рівня організованості, і мені було дуже цікаво подивитися на власні очі її активність. Звичайно, організація та іституціоналізація української громади в Чехії лише в процесі, але має, наприклад, дуже добрий підхід у налагодженні діалогу з урядом. Саме тому Українська ініціатива має досить

добрі перспективи. Вам не треба занадто багато працювати над налагодженням ставлення Чеської держави до українців. Потрібно скоріше зосередитися на використанні тих позитивних відносин, які вже існують, а також просувати геостратегічне питання. Відносини між Україною та Чеською Республікою поки що не використовуються, особливо з погляду України. На мою думку, ця помилка має бути в майбутньому виправлена. Ми обмірковували це, зокрема, під час мого візиту до Посольства України. На жаль, на сьогодні Україна навіть не бачить багатьох можливостей відносин з Чехією. Питання міжнародної співпраці між Прагою та Києвом я піднісив на зустрічі з чеським Міністром з питань національних меншин, а також його обговорюватиму

під час своєї поїздки до Києва, в першу чергу у Міністерстві Закордонних Справ.

Як Ви оцінюєте результат Вашої зустрічі з віце-прем'єром П. Марешом? Які настрої панують у міністерстві відносно налагодження стосунків з Україною як потенційним стратегічним партнером та країною, яка є джерелом надзвичайно великої кількості мігрантів до ЧР?

На мою думку, велика кількість українських мігрантів, які живуть в ЧР, є гарно зорганізована. І пан Мареш, як і решта чеських урядовців, це надзвичайно шанує. Гадаю, що питання стратегічного партнерства між Україною і Чеською Республікою ще постане. Чехія довгий час була кандидатом і до Європейського Союзу, і до НА-

ТО. Але в плані міжнародних відносин ЧР багато речей забула, а дещо, навпаки, - переоцінила. Наприклад, на мою думку, чехи переоцінюють членство в НАТО, оскільки ця організація сьогодні не має того значення, яке вона мала колись. НАТО є анахронізмом, створеним як протипага колишньому Радянському Союзові. Чехи поки що навіть не уявляють собі стратегічного партнерства з Україною у площині безпеки. А це є дуже важливим, з огляду на те, що відбувається у Росії, яка сьогодні повертається до авторитаризму. З цим приходять також свого роду месіанізм, який може мати досить небезпечні наслідки для найближчих сусідів. Але ось, наприклад, Польща, на відміну від Чехії, не є так наївною в цьому плані.

А які ще важливі теми Ви обговорювали на сьогоднішній зустрічі з міністром Марешом?

Ми згадували питання залучення України до проекту, розрахованого на працевлаштування кваліфікованої робочої сили за кордоном. Також на обговорення було поставлено питання вшанування могил українців, які відіграли важливу роль не тільки в розбудові української громадськості в Чехії, але також мали внесок до розбудови першої Чехословацької Республіки. У розмові я згадував особливе ставлення президента Масарика до українських емігрантів. У питанні церков я торкнувся реального факту, що українці представляють найбільшу національну групу греко-католицького екзархату в Чехії, і що в напрямі задоволення культурно-релігійних потреб місцевих українців можна би було зі сторони чеської держави зробити більше. Також просив пана міністра передати до МЗС ЧР мої зауваження щодо важливості поки що недоопрацьованого, але дуже важливого геостратегічного питання взаємовідносин між Україною та ЧР. Факт, що ЧР та Україна не мають спільних кордонів, несуттєвий. Захист України та допомога в збереженні її демократичності та незалежності також в інтересах ЧР. Чеська Республіка та Польща для України є дуже важливими, бо вони її зближують з Європою. З іншого боку, розвиток України як незалежного демократичного сусіда є для ЧР також важливим, оскільки забезпечує її незалежність. Сьогоднішня Україна потребує, аби її хтось "тягнув" до західних структур, скажімо так, як це робить польський президент Квасневський. А з чеської сторони подібних ініціатив поки що не видно. Україна знаходиться у досить нелегкому становищі. Вона мусить лавірувати між сходом, з яким грає обіцянками на кшталт договору про Єдиний Економічний Простір, та заходом, який хоч і не схвалює поглиблення її стосунків з Росією, але також не поспішає інтегрувати її до сво-

їх структур. Україні потрібні позитивні кроки, структурні реформи та зміна економіки. Україна сьогодні дуже потребує допомоги у впровадженні важливих змін, які зможуть зробити її спроможною самостійно працювати в рамках Європейського Союзу та інших західних структур.

Ви згадали про проблеми, пов'язані з українською церквою. До Вашої зустрічі в Апостольському Екзархаті ГКЦ, яка була присвячена лише цій проблематиці, Ви мали змогу вислухати також аргументи людей, які стоять на іншій стороні згаданого конфлікту. Після всього почутого, що Ви можете сказати про можливі шляхи вирішення цієї суперечки?

Відкритий конфлікт в жодному разі не потрібний. Гадаю, що новий Владика намагається за всяку ціну бути також пастором української церкви. Він працює над впровадженням українського богослужіння, та робить багато інших позитивних кроків. Я переконаний, що національність єпископа не є перешкодою, якщо він позитивно ставиться до української національної меншини та шанує той факт, що чеська ГКЦ є і на 80 відсотків українською. Мені здається, що реєстрація світського товариства — це окрема справа, яка не має загострювати конфлікт. Всередині церкви існує певна проблема, зумовлена становищем Ватикану проти українців, і навіть певним русофільством. Тому нам треба прагнути зміни статусу Української ГКЦ. Наш верховний архієпископ, якого ми всі називаємо патріархом, вже довго говорить про побудову собору в Києві. Немислимо, щоб Ватикан потребував схвалення Росії для визнання українського патріархату. Тому ми мусимо краще зосередитися на боротьбу за патріархат. А непорозуміння, які існують в Празі чи в цілій ЧР, є лише частиною більшої проблеми.

Але ця проблема здається дуже важливою для місцевих українців, оскільки, наприклад, українські церкви в Празі не є лише місцями богослужіння. Це - досить важливі осередки української культури, де кожної неділі сходяться старі знайомі, місце, де можна почути переважно українську мову, де роздаються інформаційні вісники тощо. Власне, можна сказати, що церква стала однією з небагатьох консолідаційних сил, які здатні згуртувати українців в Чехії. Тому ця тема є для багатьох досить "гарячою"?

Так, але ЧР не є унікальною в цьому відношенні. Майже в кожній країні, зокрема там, де громада щойно розвивається, стоїть в основі діяльності церква. Недавно я був у Німеччині і помітив, що фактично всі нові громади в цій країні створюються під захистом української католицької церкви. Я вже

не говорю про громади, які ніколи не були занадто згуртовані. Безперечним залишається те, що там, де є організована спільнота навколо церкви, гуртується і національна свідомість. Загалом, нашому народу для створення національно свідомої громади потрібен національно свідомий отець. Українці посередництвом церкви зберігали свою духовність навіть за радянських часів. В нашій історії церква відіграє дуже важливу роль, вона є осередком національної гордості та єдності. Мені особисто дуже дивно, що більшість населення в ЧР є атеїстична. Я переконаний, що духовність виражається в першу чергу через віру в Бога. Людина не може реалізувати свої духовні та національні прагнення без засадних чеснот, які, на мою думку, походять саме з релігійного життя.

Ви згадали російські тенденції до авторитаризму та месіанізму. А чи не здається Вам, що, незважаючи на всі внутрішні негаразди росіяни, на відміну від українців мають набагато сильнішу національну свідомість, яка є важливим з'єднуючим фактором всередині країни?

Я думаю, що українці просто мають більші індивідуалістичні тенденції та прагнуть до більш демократичного суспільства. Згадаймо концепцію, за яку ми самі себе дуже критикуємо — "Там, де два українці, там є три тетьмани". Сама ця концепція заперечує принцип тоталітаризму. Дуже цікаве зауваження зробив політолог Збігнев Бжезинський, який відвідав Україну в червні. На відповідь своїх американських колег, які твердили, що в Україні, хоч існують зародки демократичних процесів, однак рівень корупції занадто великий, Бжезинський сказав приблизно так: "Сьогодні червень, в жовтні відбудуться вибори в Україні. На початку листопада — в США. І я до сьогодні не знаю, хто буде президентом ані в Україні, ані в Америці. Але в березні відбулися вибори в Росії, і я вже задовго до того точно знав, хто там буде президентом". Це твердження досить показове. В Росії не бачити прозорої боротьби, якогось протиріччя. Не знаю, чи це — наслідок років авторитарної системи, чи чогось іншого. Але, на жаль, ця авторитарна система існує і до сьогодні.

А чи не здається Вам, що будувannya української національної свідомості є занадто тісно пов'язане з подоланням зовнішніх "ворогів", а саме того горезвісного "старшого брата", з яким нерозривно пов'язує не тільки історія, але, на жаль, і сучасність.

Звичайно, є спільна історія, зрештою, до значної міри ми походимо з Київської Русі. Але Київська Русь не була засадничою, і часом створилася українська держава. Якщо говорити про спільну історію, то у зарод-

Аскольд Лозинський

Народився 8 лютого 1952 р. в Нью-Йорку в сім'ї українських емігрантів, які прибули до США в 1951 р. В 1969 р. закінчив гімназію „Реджіс“ в Нью-Йорку, а в 1973 р. - коледж „Фордгам“ і отримав ступінь бакалавра - класична філологія. В 1976 р. закінчив юридичний факультет університету „Фордгам“, доктор. В 1977 р. увійшов до складу адвокатури м.Нью-Йорк. Спеціалізація - майнове право, торговельні операції, майно. Є членом Федеральної адвокатури Південного і Східного Нью-Йорку. Одружений, має сина і дочку. Аскольд Лозинський обіймав наступні посади:

- головний редактор українсько-американського студентського часопису - 1971-1974;
- президент українсько-американської студентської організації - 1973-1975;
- президент Українсько-американської молодечої організації - 1980-1989;
- член Ради директорів американської організації допомоги у світі - 1981-1985;
- ексекютивний віце-президент Українського Конгресового Комітету Америки 1989-1992;
- президент Українського Конгресового Комітету Америки - 1992-2000;
- президент Світового Конгресу Українців - 1998 р. і донині.

чи в США, я побачив цей надзвичайний потенціал великої кількості українців, особливо тих, які прибули до Америки після II Світової війни, які фактично збудували міські структури, завдяки яким розвивалося українське життя в Америці... Для мене сьогодні СКУ є довгою обсецією (посміхається). Сьогодні це вже далеко від хобі. Це - моє життя. Я хотів би бачити Україну сильною державою, а українців — сильною нацією. Сьогодні, скажімо, українці в Канаді, США чи в Чехії мають інший потенціал. Вони не є ані кращі, ані гірші, ніж українці в Україні, однак вони часто мають більше можливостей в країні свого проживання, навіть не зрікаючись свого громадянства, більш допомогти Україні на міжнародному рівні, ніж Міністерство Закордонних Справ чи сам президент України. Вони є також носіями певної української духовності, без якої Україна багато втратила б.

ку цивілізації була грецька держава. Тому певною мірою можна також вважати, що ми всі походимо з Греції. Але Росія в жодному випадку не може претендувати на те, що нібито Київська Русь була початком їхньої держави. Це те саме, що початок Американської держави нібито у Великій Британії, оскільки люди, які створили Америку були колоністами Британської імперії. Спільне походження не означає, що ми одні й ті ж країни! У XXI столітті, яке вказує на різниці між народами, а також на кваліфікації недоторканності кордонів, існують окремі держави. Ці держави часто не є суто національними. Концепція "ми єдиний народ" вже давно не діє. Найкращу "науку" ми вже отримали у радянські часи та у часи окупації Російською імперією. Повернення Росії до авторитаризму дає певний поштовх для ще більш особистого визнання своєї незалежності від неї. І це стосується навіть Донеччини, Луганщини, та інших великою мірою русифікованих частин України. Про певне переосмислення цього питання свідчить також результат останнього перепису населення України, за даними якого в межах республіки проживає лише вісім мільйонів громадян, які зголошуються до російської національності. Я переконаний, що фактично етнічних росіян в Україні набагато більше. Я впевнений, що сьогодні небагато таких громадян України, які би хотіли бачити свою державу частиною якоїсь оновленої Російської імперії.

Розкажіть, Будь ласка, про Вашу зустріч у Посольстві України в ЧР. Якими є загальні враження? Вдалося досягти якихось конкретних домовленостей?

Значним фактором, який дещо ускладнював, ба навіть робив неможливим ведення політичної дискусії в посольстві, була відсутність посла України, якого на той час ще не було призначено, а його попередник вже отримав інше призначення. Тому обговорювалися передусім адміністративні питання, а також співпраця посольства з українською громадою в ЧР. Думаю, що сьогоднішній консульський відділ в Празі працює дуже справно. Фактично, я зустрівся лише з консульськими та адміністративними особами, тому, наприклад, питання стратегічного партнерства між Україною та ЧР залишилося поза увагою. Я переконаний, що наступний посол повинен підкреслити надзвичайну важливість допомоги ЧР у сприянні євроінтеграції України.

Чи Вам вдалося у посольстві підняти питання про збільшення виборчих дільниць в ЧР під час президентських виборів 2004?

Так, питання про кількість виборчих дільниць в ЧР дуже актуальне. Але відповіді, які ми отримали, вказують швидше на те,

що вони частково не усвідомлюють великий потенціал кожного голосу українців за кордоном. Однак, треба реально подивитись на ситуацію і сказати, що у минулих парламентських виборах в ЧР проголосувало біля 1800 громадян України. А якщо взяти до уваги той факт, що тоді на території ЧР перебувало 75 тис. громадян України, то це насправді мінімальна цифра. Я сподіваюсь, що на підставах інформації та попередніх домовленостей, яких було досягнуто, мені вдасться переконати голову Центральної виборчої комісії та міністра закордонних справ України в тому, щоб кількість виборчих дільниць в ЧР було насправді збільшено. Для себе я би вважав успіхом, якби в ЧР було принаймні 5 виборчих дільниць, і на виборах проголосувало, скажімо, 7—8 тисяч громадян України. На мою думку, СКУ зі своєї сторони досить добре дбає про забезпечення прав виборців за кордоном. Але, на жаль, ми не можемо гарантувати великі відгуки самих українців. Тому звичайно, буде прикро, якщо, навіть після збільшення кількості дільниць, громадяни України не використають свого законного права вибрати свого президента.

Яким, на Вашу думку, є вихід із цього становища?

Перший — донести до відповідних органів інформацію про те, скільки громадян України проживає в ЧР, та подбати про достатню кількість виборчих дільниць. Другий, не менш важливий, крок — це подбати про те, щоб українські громадяни прийшли голосувати. Скажімо, Українська ініціатива би могла провести інформаційну кампанію, донести до відома людей місце знаходження виборчих дільниць, а також наголосити, що кожен голос є надзвичайно важливим, і може навіть грати вирішальну роль при підрахуванні результатів голосування. Цю важливість кожного голосу ми вже добре зрозуміли в США, коли під час президентських виборів у 2000 році фактично лише 500 голосів вирішили про те, хто буде президентом найсильнішої держави в світі. Українці в цьому сенсі досить часто легковажні і часто собі кажуть, що один голос все одно нічого не змінить.

І на завершення скажіть, Будь ласка, що для Вас означає діяльність у Світовому Конгресі Українців: свідому данину країні походження, інспірацію, хобі чи можливо щось інше?

У 1998 році, напередодні VII Світового Конгресу, я почав замислюватися над тим, що може зробити діаспора для країни, з якої походить. Я почав стежити за діяльністю інших світових конгресів, зокрема євреїв. І я побачив, яку надзвичайну силу має мала група людей. Почав обчислювати українців, що проживають поза Україною. Живу-

Українець, котрий був у витоках чеської лікарської справи

Текст: Богдан ЗІЛИНСЬКИЙ

Професор Іван Горбачевський, від дня народження якого минуло нещодавно 150 років - постать незабутня. Про його діяльність до сьогодні згадують чеські енциклопедії та довідники. Чим цей діяч цікавий на сьогодні, зокрема для нашої громади?

Горбачевський народився в селі Зарубинці на східній Галичині, яка тоді перебувала в складі австрійської імперії. Не дивно, що він після матурального іспиту пішов вчитися у Віденський університет. Йому припала до вподоби хімія – наука, що була на той час серед українців мало вивчена і не надто престижна. Так званої лікарської хімії, яка тоді щойно народжувалася, Горбачевський присвятив все своє життя. Спочатку видавалося, що воно проходитиме прямо у Відні. Саме там українському вченому пощастило аналізувати і описати в німецькій науковій пресі сечову кислоту. Завдяки цьому відкриттю прізвище Горбачевського стало відомим всім тогочасним хімікам.

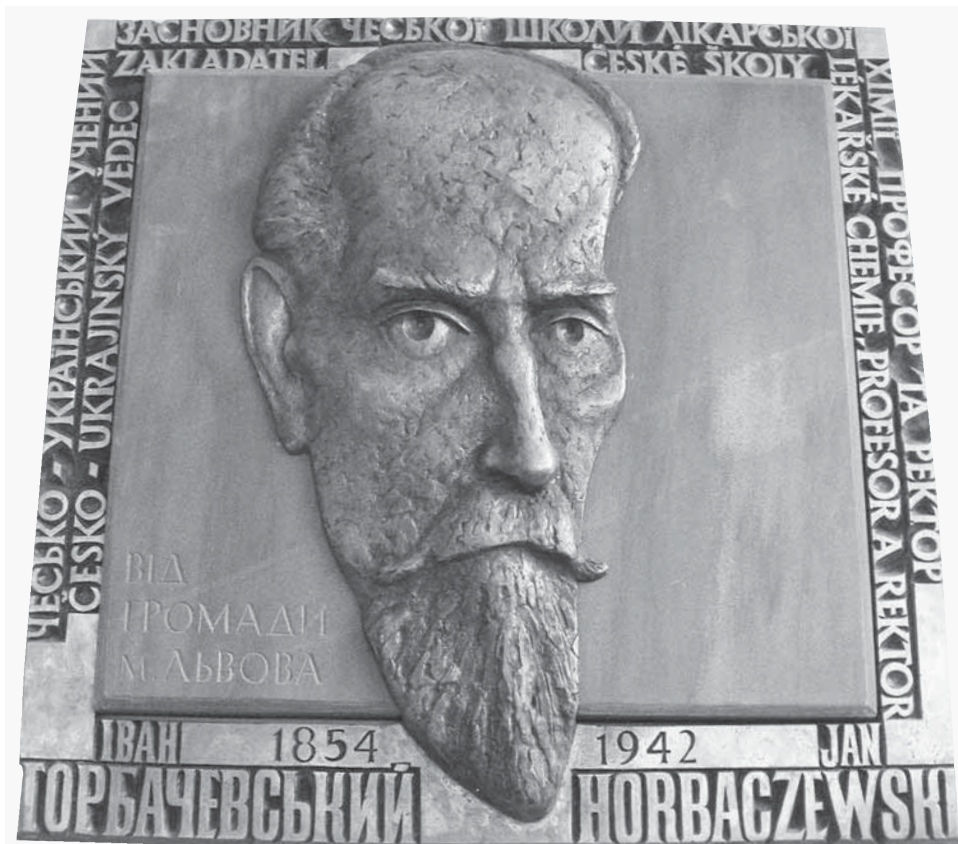
Та дорога стелилася інша. Після поділу університету в Празі на чеський і німецький Горбачевського запросили працювати саме в чеській альма-матер. Він вивчив місцеву мову і пристосувався до нових обставин. В Празі, де тоді української громади не було, осіла дружина і дві дочки ученого, який намагався не поривати зв'язків із західноукраїнським середовищем. Наприклад, у збірнику математично-лікарсько-природознавчої комісії львівського Наукового Товариства імені Шевченка Горбачевський друкувався рідною мовою, як тільки така можливість з'явилася.

Чехи також вважають Горбачевського представником своєї національної науки. Адже учений пропрацював у стінах Празького університету понад 30 років, підготував до видання чотирьохтомний посібник з лікарської хімії і створив групу учнів, які зуміли продовжити його роботу. Авторитет українського ученого і професора в Чехії став незаперечним. Стати ректором празького університету пощастило небагатьом. Горбачевський удостоївся цієї функції в 1902–1903 академічному році. Саме тоді свідоме українське громадянство боролось за створення власного університету у Львові, і Горбачевський стався підтримувати ці зусилля.

Втім, після цього празький професор не відмовився від суспільної роботи. Ще до початку першої світової війни він став послом вищої палати австрійського парламенту. Під час війни, у вересні 1917 року, йому запропонували функцію австрійського міністра. Горбачевський не відмо-

тоді багато в чому прислужився Українському вільному університету, який теж оселився в Празі. Учений видав ще український посібник з органічної хімії, задумувався над проблемами фахової термінології, та водночас брав жваву участь у заходах великої тоді української громади в Празі. Авторитет ученого в чеських колах зберігся. Не раз ставало у нагоді чеським українцям те, що колишній колега і ровесник Горбачевського, професор Мазарик став першим президентом Чехословаччини.

Життя українського професора обірвалося в тяжкі часи німецької окупації Чехії, навесні 1942 року. Могилу ученого можна знайти на цвинтарі костелу Святого Матвія поза центром Праги. Іван Горбачевський прожив майже 90 років, дві третини з яких належали саме Празі. Ніякий інший український діяч 19–20 століть не міг би вказати на такий підсумок. Активна робота Горбачевського, яка супроводжувала і надихала весь цей пері-

Меморіальну дошку Івана Горбачевського було відкрито 13 травня у просторах Першого медичного факультету Карлового університету в Празі

вився підготувати концепцію нового міністерства охорони здоров'я, ставши першим і водночас останнім українцем – членом австрійського уряду.

Невдовзі після повернення до Чехії на початку двадцятих років наука знову поглинула професора Горбачевського. Він

од, створила надійний підмурівок для усієї дальшої чесько-української співпраці, хоч розвиток її вже тоді не раз натрапляв на всякі проблеми і збої.

✕

Нам би такого президента, якими були Масарик або Бенеш!

Текст: Микола МУШИНКА

У передвиборчій президентській кампанії в Україні однією з найчастіших тем засобів масової інформації є питання: яким би мав бути майбутній президент України? Провідна українська газета „Дзеркало тижня” долучилася до цієї дискусії оригінальним способом. Вона на своїх сторінках опублікувала нариси Олекси Підлуцького про сімох видатних лідерів ХХ століття, яким вдалося вивести свої національні держави з подібних надглибоких криз. Серед них є аж два лідери із Чехословаччини: Томаш Гаріг Масарик та Едуард Бенеш. Перелік інших п'яťох для читача, вихованого на принципах марксистсько-ленінської ідеології, є ще більш несподіваним: поляк Йозеф Пілсудський, фін Карл Маннергейм, іспанець Франсіско Франко, китаєць Цзян Цзіньго та чілієць Августіно Піночет. Ще в недавньому минулому в комуністичних країнах їх діяльність розцінювалась вкрай негативно або й свідомо замовчувалась.

Нариси О. Підлуцького написані привабливим публіцистичним стилем без посилок на джерела, але з глибоким знанням справи, правдиво та переконливо, на підставі конкретних фактів. Концепція кожного нарису одна і та ж сама: народження, етнічне та соціальне походження, освіта, одруження, сімейне життя, політична кар'єра, характер, прихід до найвищої державної влади і відхід від неї, смерть, підсумки результатів.

Ось перед нами яскравий портрет засновника і першого президента Чехословацької Республіки Томаша Гаріга Масарика. Син убогого кучера на панському маєтку, моравський словак по материн-

ській і батьківській ліній, вихований в німецькому дусі і німецькою мовою, вживав навіть у сім'ї. Вчився на слюсаря і коваля, з ініціативи сільського священика потрапив у гімназію, яку закінчив на „відмінно” лише завдяки заробіткам за додаткові уроки панським дітям. В гімназії домігся офіційної зміни свого чеського прізвища „Масаржік” на словацьке „Масарик”. Під час навчання у Празькому та Віденському університетах усвідомив себе „чехословаком”, згодом одружився з багатою американкою Шарлотою Гаріг проти волі її батьків, які не дали їй жодного приданого.

Дружина, засвоївши чеську мову, ста-

ла його найближчою помічницею і порадиником. Прекрасно описано лідерство Масарика в чеській громаді Відня, блискуча наукова кар'єра, проголошення шедеврів чеської літератури Краледворського та Зеленогородського рукописів фальсифікатами, політична кар'єра, праця у Віденському парламенті, радикальний розрив із „австризмом”, формування Чехословацьких легіонів під час першої світової війни на території України. Чимало уваги автор присвятив далекоюсяжній дипломатичній діяльності Масарика на міжнародній арені, кінцевим результатом якої було визнання Чехословаччини як самостійної держави ще до її офіційного проголошення. В нариси підкреслено загальноновизнаний авторитет президента, його демократизм та толерантність до „інакодумців”. Після інсульту він добровільно відійшов від влади, передавши її в руки свого учня та найближчого співробітника Едуарда Бенеша. Все це написано напрочуд живо і яскраво. Автор спрямовує увагу на деталі, які допомагають читачеві глибше проникнути до внутрішнього світу президента-визволителя. Чимало уваги автор присвятив питанню Закарпатської України, яка заслугою дипломатії Масарика увійшла до складу Чехословаччини.

Подібним способом окреслено і постать другого президента Чехословаччини Едуарда Бенеша — селянського сина з багатодітної сім'ї, який став гідним продовжувачем ідей свого учителя, і ще за його життя на пості міністра закордонних справ бездоганно формував закордонну політику Чехословаччини. І в цьому нарисі автор не оминув ставлення президента до українців, підкреслюючи, що Е. Бенеш вважав прилучення Закарпаття до Чехословаччини тимчасовим, щоб зберегти населення від тотальної мадяризації, на грані якої воно опинилося в 1918 році. Автор має повну рацію, коли пише: „Серед усіх держав, між якими в період між двома світовими війнами було поділено українські землі, — СРСР, Польщею, Румунією та Чехословаччиною, — Прага найтолерантніше ставилася до українців. Це стосується не лише Закарпаття — чеська земля надала притулок багатьом політичним емігрантам із Наддніпрянської України та уярмленої поляками Галичини. Отож твердження закарпатців десь року з 1936-го, що Чехословаччина за п'ятнадцять років свого існування зробила для культурно-національного розвитку тамтешніх українців більше, ніж Австрія за 200 років, якоюсь мірою відповідають дійсності. Але економічне становище Закарпаття в складі Чехословаччини було, м'яко кажучи, не найкращим” (с. 63-64).

В центрі уваги автора є капітуляція Е. Бенеша перед Німеччиною в 1939 році та

його співпраця з Радянським Союзом в 1944-48 роках, наслідком якої було створено облудну „народну демократію“, а Закарпатську Україну передано до складу Радянської України. В обох випадках О. Підлуцький схвалює політику Е. Бенеша, вважаючи її у даних умовах найсприятливішою для Чехословаччини. Не вина президента, що ні Гітлер, ні Сталін не збирались дотримати взяті на себе зобов'язання.

Подібним способом О. Підлуцький оцінює й інших лідерів своїх держав: Йозефа Пільсудського (за походженням литвина), який завдяки значним компромісам вирвав Польщу з обіймів Росії і Радянського Союзу. Хоч його політика була антиукраїнською, він усвідомлював собі, що без вільної й незалежної України не може бути вільної Польщі. Немов захоплюючий роман читаєш нарис про лідера китайської компартії Цян Цзінго — „сина найзапеклішого ворога соціалізму“. Разом з батьком Чаном Кайші, після різних непорозумінь зі Сталіним та між собою, після поразки Гаміңдану в 1949 році він емігрував на острів Тайвань. Там вони зроби-

ли „економічне диво“, вивівши невеликий острів з 20-мільйонами населення на четверте місце у світі за золотовалютними запасами. А вдалося їм це завдяки реструктуризації економіки, її орієнтації на виробництво комп'ютерів, аудіо- та відеотехніки, та, перш за все, завдяки ліквідації бюрократичного апарату, який вони самі розбудували. Після смерті Чан Кайші у 1975 році всю владу в країні перейняв його син Цян Цзінго.

Не з меншим захопленням читаєш нарис про фінського маршала Карла Маннергейма, який дипломатичною спритністю переміг Сталіна, не давши покорити свою країну, про іспанського диктатора генералісімуса Франсіско Франко, який не завжди чесним шляхом зміг переманити на свій бік найширші маси населення, та про чилійського генерала Августа

Піночета, який, одягнувши на націю „залізні штани“, вивів країну на перше місце серед латиноамериканських держав. „Нині, — пише автор, — середня платня у Чилі складає 1000 доларів на місяць. Рівень, про який пересічний українець може поки що тільки мріяти“ (с. 116).

На питання, яким би мав бути майбутній президент України, О. Підлуцький відповіді не дає, залишаючи її на розсуд читачів. Відповіддю є вся його книга. Майбутній президент мав би бути загальноновизнаним лідером, здібним вивести Україну із сучасної кризи. **x**

Олекса Підлуцький: Постаті ХХ століття, Київ. „Тріада „А“, 2004, 118 с. Бібліотека газ. „Дзеркало тижня“

Про що мовчать замки VII

Ужгородський замок

Кажуть, що перед великими бурями чути звідти плач. То донька капітана Другета, блукаючи коридорами замку, проситься на волю. Місцеві її називають „білим дівчам”, бо завжди з’являється у білому платті. Отож, „біле дівча” чекає визволення з часу, коли рідний батько наказав живою замурувати її в кріпосні стіни. Отак він розпорядився із своєю кровинкою за зраду, яку вдіяла йому, покохавши поляка і зрадивши таємницю здобуття замку через підземні ходи.

Існування підземних ходів в Ужгородському замку є загадкою, яка інтригує всіх любителів середньовічних споруд. Згідно з легендою, йдуть вони в тіністі навколишні ліси. Інша з версій каже, що сполучають Ужгородський замок з Невицьким, далша — з Мукачівським і Середнянським, а за третьою — з усіма трьома замками одразу. Котра з версій є правдивою — залишається таємницею. Сьогодні ми знаємо лише те, що, стрибнувши у 32-метровий ко-

лодязь на дворі замку, можна вижити, бо з’єднаний він підземним ходом з річкою Уж. Також доведеним фактом залишається те, що в могутніх стінах палацу є потайні ходи, якими можна непоміченим потрапити з одного поверху на інший.

Замок над водою

У різні часи поселення на річці Уж мало назви Унг, Гунг, Унгвар, Гунгвар, Унгуйвар, а від початку XX століття - Ужгород.

Гунг — вода, вар — фортеця, замок. Отже, замок над водою. Але так само можна його назвати замком на воді, бо під час довгих століть крутий та норовистий характер річки Уж часто, передусім після весняних паводків чи сильних дощів, дозволяв річці не тільки виходити з берегів і заливати лівий берег, а й взагалі міняти русло, і Ужгородський замок часто знаходився на острові.

Точний час заснування поселення невідомий. Протягом давніх віків через цю територію пройшло чимало племен і народів: кельти, авари, дакійці, сармати, бургунди, білі хорвати. У IX столітті укріплене городище стало центром новоутвореного слов’янського князівства, очолюваного легендарним князем Лаборцем. На заході князівство Лаборця межувало з Великоморавським князівством, а на півдні - з Першим Болгарським царством. Про існування укріплення Гунг на час переходу мадярів в кінці IX століття через Карпатські перевали у Тисо-Дунайську низовину свідчить, зокрема, й угорський літописець XII століття Анонім у хроніці Gesta Hungarorum. Літописець твердить, що в 903 році угорські племена, під керівництвом свого сакрального вождя Алмоша під градом Гунг зустріли опір слов’янського князя (дука) Лаборця, залежного від болгарського царя Салана. Після чотирьохденної облоги князь Лаборець з дружинниками змушений був відступити до фортеці Земплін. Угорські війська його наздогнали і на березі річки по-

Castellum Ungwar

Місто над Ужем (30-ті роки ХХ ст.)

висили. З того часу річку називають Лаборцем. (нині — на території Східної Словаччини; в Лаборець впадає Уж).

Італійський рід Другетів

Ужгородський замок, затиснений між перевалами, державами та культурами, переходив із рук в руки, і протягом століть знаходився під впливом різних політичних режимів. До початку 14 століття він був королівським володінням, а далі, упродовж 360 років у особистому володінні графського роду Другетів. Рід той прийшов із королем Карлом Робертом з Італії, і за вірну службу був обдарований великими маєтками. Філіп Другет будує новий замок на місці попереднього, знищеного під час монголо-татарської навали. Перебудови та реконструкції тривають аж до 16 століття, і виконуються із застосуванням новітніх досягнень західноєвропейського фортифікаційного мистецтва. Після смерті Філіпа Другета замок переходить в руки його брата Яноша.

На початку 16 століття, в результаті агресії Османської імперії в Центральній Європі, а також боротьби різних фракцій всередині Угорщини королівство було поділено на три частини: 1. Трансильванське князівство, 2. Центральна частина Угорщини із столицею Буда — області турецької окупації і 3. Західна Угорщина і північні території нинішньої Словаччини під володінням австрійських Габсбургів. Другети спочатку підтримували правителів Трансильванії, однак пізніше перейшли на бік Габсбургів. В результаті Ужгород переходив від трансильванців до німців, і напав-

ки із чим йшла і боротьба релігійна між реформаторами та контрреформаторами. Союзником контрреформації на Закарпатті виступила і уніатська церква. У кінці 1646 року вдалося в ужгородській резиденції зібрати 63 православних священників і проголосити Греко-католицьку церкву на Закарпатті. Велику роль тут зіграв одвоєла графиня Ганна Другет.

Castellum Ungwar і антигабсбурзькі війни

У 1678—1685 рр. молодий магнат Імре Текелі очолює антигабсбурзьке й протикатолицьке повстання. Його війська брали замок 1679 і 1684 року, частково зруйну-

Печать міста Ужгород р. 1635

вавши його. 14 квітня 1684 року в місті Кошиці (Словаччина) повсталі повісили одного з останніх володарів фортеці династії Другетів — Жігмонда Другета. Але наступного року австрійські війська навели лад.

У 1691 році помер останній член сімейства Другетів за чоловічою лінією. Новим власником Ужгородського замку став полковник Міклош Берчені, взявши за дружину Христину Другет.

Під час війни 1703-1711 рр., яку очолював Ференц II Ракоці стояв Ужгород протягом всього періоду вірним його союзником. Відомо, що в 1707 р. резиденція Ракоці знаходилась в Ужгороді. Тут він приймав іноземних послів та високоповажних чиновників. Після тзв. Сатмарського миру, про який була мова у минулому номері нашого часопису був і граф Берчені позбавлений усіх прав власності, замок перейшов у відання казни. Перед тим із нього було вивезено у Відень все цінне внутрішнє начиння: картини, меблі, посуд, зброя тощо. Опісля австрійська імператриця Марія-Терезія передала замок мукачівському уніатському єпископу Андрієві Бачинському і до 1944 року тут був семінар. Від 1946 року знаходиться в замку Закарпатський краєзнавчий музей.

Незважаючи на те, що замок над водою вже давним давно не виповнює політично-стратегічної ролі залишається величезним і безцінним майном України. Шкода, що різними імперіями поспуване ставлення до власності переданої нам пращурами не встигло виробити в нас бажання інвестувати в історію і майбутнє і відновити ті підземні ходи ті потаємні дороги, що єднують нас із нашими предками.

✕

Президентська Вікторина

На виборах змагатимуться адміністратор радянського зразка та проєвропейський реформатор

Текст: Олекса ЛІВІНСЬКИЙ

Президентська виборча кампанія в Україні перетворила цьогорічне літо із сезону відпусток і “огіркової” відсутності новин у одну з найбільш насичених подіями та роботою пір року. Центральна виборча комісія зареєструвала небувалу кількість кандидатів на посаду президента – аж 26 осіб. Серед них є й “биті” політики, є явні аутсайтери і відверті маргінали. Однак головне суперництво, без сумніву, триватиме між нинішнім та колишнім прем’єр-міністрами Віктором Януковичем та Віктором Ющенком.

Перший – прокучмівський та проросійський кандидат, представник донецького клану, у руках якого – адмінресурс та підтримка практично всіх олігархічних угруповань. Другий має популярність у народі, особливо у центрально-західній частині України, є послідовним опозиціонером до нинішньої влади, прибічником демократичних цінностей та зближення з Європою. Якщо не враховувати, що вирішальну роль у перемозі того чи іншого кандидата в Україні відіграють не виборці, а “рахівники”, то, за даними соціологів, реальні шанси перемогти має саме Ющенко. І тому ор-

гани державної влади та підконтрольні їй засоби масової інформації ведуть з ним запеклу боротьбу.

Без мами, на “зоні”

Янукович не так давно перебуває у вирі всеукраїнської політики – лише відтоді, коли з крісла керівника Донецької області пересів у прем’єрське крісло. Однак його біографія багата на досвід. Його бояться суперники навіть люди з оточення, і навіть Кучма нібито намагається не ображати нинішнього прем’єра, на відміну від попередніх. Народився він 1950 року, дитинство

провів “на вулиці” – мама померла, коли йому було два роки. Батько передав Вітою на виховання бабусі. Бійки і п’янки – це те, що постійно бачив Янукович змалечку на периферії містечка Снакієве.

Офіційна біографія кандидата стверджує, що трудову діяльність він розпочав у 1969 році газозварником, потім автослюсарем, механіком, потім директором автобази та іншими підприємствами. Однак більш популярною є інша віха цього періоду – саме напередодні, у грудні 1967 року, В.Я. був засуджений на три роки позбавлення волі за пограбування. Через амністію та дострокове звільнення він, однак, вже через півроку після арешту був уже на свободі. Його однокамерники пригадують, що так його було винагороджено за “співробітництво” з адміністрацією колонії і навіть ҚДБ. Та вже в липні 1970 року В.Я. знову був засуджений на два роки позбавлення волі за завдання тілесних ушкоджень середньої ступені важкості. Деякі свідки та учасники інциденту стверджують, що насправді кримінальна справа була порушена за зґвалтування.

У 1973 році обидві судимості були достроково зняті, а у 1978 році рішенням Донецького обласного суду В.Я. визнали невинуватим. Всі документи, що стосуються цих кримінальних справ, знищені, а слідчі та судді, які могли б щось пригадати, або нічого “не пригадують”, або померли. Та питання про судимості прем’єра виникали багато разів. У 1981 році Комітет партійного контролю відправляв у Донецьк для перевірки законності скасування судимостей В.Я. відповідального контролера, але його звіт також недоступний громадськості.

Технологія чиновницького злету

Можна лишень здогадуватись, яким чином нинішній прем’єр позбувся темних плям у біографії і потім зміг здійснити кар’єру. Відомо, що у 1976 році апаратник Микола Семченко, директор виробничого об’єднання «Орджонікідзевугілля», клопатав про призначення 26-річного Януковича на посаду керівника автобази цього підприємства. Причому новий директор автобази не мав ні досвіду, ні стажу, не був членом партії, до того ж побував у “не надто віддалених місцях”. Друг Семченка, космонавт і двічі Герой Радянського Союзу Георгій Береговий допоміг Януковичу ще більше. Як депутат Верховної Ради Радянського Союзу, він подбав про скасування судимостей В.Я., допоміг йому у 1980 році стати членом КПРС, а потім прийняв його на посаду помічника депутата. Донецькі судді дотепер не можуть пригадати, щоб злочинець мав таких “адвокатів”.

Подальша кар’єра В.Я. злітала стрімко: керував підприємствами „Донбастрасремонт“, „Укрвугілляпромтранс“, об’єднан-

ням "Донецькавтотранс". Окрім Єнакіївського гірничого технікуму (1973), закінчив Донецький політехнічний інститут (1980). Вчився заочно, а які студенти навчалися на заочних відділеннях радянських вузів, здогадатися не важко. Потім став доктором наук, захистив дисертацію на тему „Управління розвитком інфраструктури великого промислового регіону“ в Інституті економічно-правових досліджень Академії Наук України. Із серпня 1996 року — заступник, потім перший заступник голови Донецької обласної держадміністрації. Хоч і не служив у армії (бо був ув'язнений, а таких не брали), на військовій кафедрі не навчався, але зміг отримати звання майора. З травня 1997 до листопада 2002 року очолював Донецьку область. 21 листопада був призначений прем'єр-міністром України. Академік, кавалер орденів „За заслуги“ та інших нагород від Кучми.

“Данецк паражняк не гоніт!”

В.Я. відомий своєю прихильністю до шикку. У Москві йому ще на посаді губернатора

краю, який перетворився у авторитарну мафіозно-кланову «державу в державі». Ця область — перша за кількістю вбивств на замовлення. Дотепер не розкритим є зв'язче побиття до смерті журналіста Ігоря Александрова, який мав намір розповісти про злиття на Донеччині кримінальних та правоохоронних структур. Перелякани виборці, переважна більшість яких перебуває на краю виживання, покірливо виконують будь-яке політичне замовлення. В.Я. може відверто погрожувати тим, хто не дотримується прийнятих правил гри. «Підвісь того суддю за яйця» - це відома команда прем'єра, яку він дав своїм підлеглим на Донеччину, щоб вони «розібрались» із неслухняним чиновником.

Через те, що В.Я. поступово став одним із фаворитів і правонаступників Кучми, головні посади в уряді та інших важливих державних інституціях зайняли саме «донецькі». Приблизно за півроку до призначення В.Я. прем'єром маси агресивних молодиків, які називали себе фанатами донецького «Шахтаря», наводили жах на київських вулицях. «Донецькі» створили свій

канали та газети безперестанку хвалитимуть прем'єра, оскільки їхні власники, у тому числі й лідери СДПУ(о), заявили про підтримку кандидата від влади. Та основну надію Кучма зі своїм наступником В.Я. мають на Росію. Заради її прихильності вони

Батько української гривні Віктор Ющенко

Донеччини влаштували кращі прийоми, ніж українському президентові. Він живе у розкішному будинку, у найгарнішому та найдорожчому передмісті Києва. Коли він їде столичними вулицями, рух навколо припиняється, його супроводжує небувалий ескорт. Передвиборний штаб В.Я. розмістився у одному з найбільших київських кінотеатрів — "Зоряному", який "стаханівськими" темпами був перебудований за останнім словом європейської офісної моди і огорожений.

За час свого правління на Донеччині В.Я. став практично одноосібним керівником

телеканал під назвою «Україна», де не чути жодного українського слова. До речі, саме на Донеччині українські школи закривають з неабияким цинізмом. «Індустріальний Союз Донбасу», очолюваний найбагатшою людиною України Ринатом Ахметовим, поступово скуповує стратегічні підприємства по всій Україні.

На В.Я. працюватиме вся адміністративна машина: чиновники місцевої виконавчої влади, правоохоронці, керівники лікарень та шкіл, залежні від бюджету підприємства. Підбиратимуться «під В.Я.» й люди у місцеві виборчі комісії. Всі основні теле-

Батько Донеччини - „держави в державі“ Віктор Янукович

відають їй залишки української незалежності — скажімо, погоджуються на реверс нафтопроводу «Одеса-Броди» чи викреслюють з військової доктрини прагнення України вступити до НАТО та ЄС. Перемога Януковича означатиме остаточне повернення України до азіатсько-російського шляху, до утвердження авторитаризму та олігархізації.

Народився на Сумщині, виріс на Тернопільщині

Віктор Ющенко вже тривалий час є найпопулярнішим українським політиком. ▶

► Його природна, безпосередня поведінка, щирість і переконливість припали багатьом до душі. Саме з Ющенком пов'язують стабілізацію гривні, подолання тіньових схем у економіці, цивілізованість та демократичність у політичних відносинах. Все, що поєднує запеклих ворогів — українських олігархів — то це спільна люта ненависть до Ющенка.

Ющенко народився у 1954 році у селі Хоружівка на Сумщині у сім'ї вчителів. У 1970 році він вступив у Тернопільський фінансово-економічний інститут, і виявився єдиним східняком у групі. Саме Тернопільщина дала йому змогу посправжньому відчувати себе українцем. Він захопився альпінізмом, малюванням та фотографією. Після закінчення вузу працював у колгоспі на Косівщині. Відслуживши в армії, В.Ю. повертається на Сумщину і влаштовується на посаду економіста відділу Держбанку СРСР в Ульяновці Білопільського району. Згодом перейшов на роботу у райцентр. У 1985 році стає заступником начальника управління кредитування і фінансування колгоспів, агропромислових об'єднань і міжгосподарських підприємств Сумської області. Через рік вже був на подібній посаді в Києві, а далі працював у Агпропромбанку СРСР.

В.Ю. формувався під виразним впливом Вадима Гетьмана, який у 1987 році очолив Агпропромбанк, і запросив на роботу нову команду економістів. В.Ю. очолив планово-економічне управління. У грудні 1989 року його призначають заступником голови правління банку, який невдовзі став банком "Україна". З призначенням Вадима Гетьмана у 1992 році головою Національного банку, В.Ю. керував справами банку "Україна". Тоді в економіці саме починався розподіл сфер впливу. Вадим Гетьман запропонував механізми цивілізованої гри при розподілі економічного "пирого" між фінансовими угрупованнями. Будучи чесною і порядною людиною, відстоюючи насамперед українські інтереси, Гетьман виявився романтиком, а пізніше поплатився за це головою...

Батько української гривні

Після відставки Гетьман запропонував на свою заміну В.Ю., якому було лише 39 років. Отримавши довіру парламенту, він зосередився на вивченні макроекономіки, створив потужну команду фахівців-економістів. В Україні тоді грошові верстати постійно штампували нові купони-карбованці, девальвація сягала катастрофічних меж, рівень заробітної плати становив близько \$8 США. В.Ю. запропонував запровадити політику монетаризму в фінансовій сфері, але на це погодився лише новий президент Кучма.

Протягом 1994–1995 років ситуація у фінансовій сфері почала стабілізуватися. Завдяки монетаристській політиці Нацбанку Україна дозріла до запровадження власної національної валюти. Протягом двох років гривня була досить стабільною грошовою одиницею. У 1997 році В.Ю. було продовжено термін перебування на посаді голови НБУ, його підтримали міжнародні фінансові кола та позитивний імідж всередині країни, хоча незадовго перед цим він мав конфлікт з прем'єром Лазаренком, який полягав у діаметрально протилежних підходах до питань облігацій внутрішньої позики та векселів. Згодом час показав правоту В.Ю.: саме ОВДП стали однією з основних причин обвалу гривні у серпні 1998 року. Втручання уряду у роботу НБУ обернулося втратою третини валютних резервів. В.Ю. навчив державу не друкувати гроші надаремне і зупинив гіперінфляцію. Він побудував валютний ринок, що обслуговує зовнішню торгівлю. Завдяки його діяльності Україна не мала жодної банківської кризи.

1998 рік був дуже важким для В.Ю. Спочатку невідомий застрелив Вадима Гетьмана, потім загинув у автомобільній катастрофі голова Ощадного банку Украї-

ни Олександр Веселовський — ще один представник команди Гетьмана. Потрясінням для Національного банку стала криза фінансової системи у серпні-вересні 1998 року. Спочатку В.Ю. діяв нервово, непослідовно, намагаючись скерувати гривню вслід за російським рублем. Потім визнав помилковість такого рішення, і долар було загнано у штучний гривневий коридор. Цей надзвичайний захід мав чудовий психологічний ефект: на фоні російської кризи девальвація гривні в Україні виглядала невинною забавкою.

Рух проти течії

В.Ю. заговорив про необхідність глибокого реформування української економіки, і відмовився проводити емісію задля соціальних виплат. Леонід Кучма навіть не подякував В.Ю., а виступив з різкою критикою Національного банку, пообіцяв підпорядкувати його Кабміну. Голова Нацбанку погрозив відставкою. Вже тоді у ньому почали вбачати претендента на посаду Президента, якщо не 1999 році, то у 2004. По В.Ю. вдарив віце-спікер Верховної Ради Віктор Медведчук. "Діяльність Національного банку заслуговує оцінки не лише депутатської слідчої комісії, але й правоохоронних органів", - заявив він.

Крапку у "розборках" поставив Кучма, який оцінив роботу Нацбанку як "зважену". В Україні розгорталася президентська кампанія, і йому не був на руку конфлікт. В.Ю. через півроку ліквідував валютний коридор. Його вага у економічній і політичній розкладці України зросла настільки, що одна лише чутка про його відставку з поста голови Нацбанку на початку листопада 1999 року примусила долар шалено "стрибнути", іноземна валюта повернулася у попереднє русло лише після спростування чуток.

Після перемоги Леоніда Кучми В.Ю. стає реальним претендентом на посаду прем'єр-міністра. Підтримували його й пропрезидентські, й опозиційні кола, але проти виступали олігархи й ліві. В.Ю. заявив, що не збирається вмовляти депутатів чи розраховуватися за голоси привілеями та матеріальними об'єктами. Зрештою, 22 грудня 1999 року він став восьмим прем'єр-міністром України. Перед ним стояло завдання ввести ряд непопулярних заходів: адміністративну реформу, продаж землі, механізм банкрутства нерентабельних заводів та шахт, як це було у Польщі, Прибалтиці, Чехії, і навіть у Росії. У його програмі не було ні слова про підвищення зарплат, ні слова про сприяння "пріоритетним" підприємствам. Ющенко — прагматик-реформатор європейського зразка, національно свідомий та від природи демократичний, - з таким іміджем він став прем'єром і такий імідж

зберігається у нього дотепер. У жодного іншого українського політика така харизма не простежується.

Ющенко – остання надія на повернення до Європи

В.Ю. оперся насамперед на трьох людей у своєму уряді – Юлію Тимошенко, Юрія Єханурова та Ігора Мітюкова. Їм вдалося поступово витіснити з Уряду людей, пов'язаних з олігархами. Насамперед, Ющенко та Тимошенко припинили бартер та тіньові схеми розрахунків у паливно-енергетичному секторі. За понад два роки діяльності цього реформаторського уряду вперше і різко зросли валовий внутрішній продукт, промислове та сільськогосподарське виробництво, скоротився державний борг на 2 мільярди гривень. Пенсії, які місяцями не виплачувались, були виплачені протягом півроку, зросли зарплати у бюджетників. Все це викликало незадоволення серед київських, донецьких та дніпропетровських олігархів, які за короткий час позбулися багатомільйонних надприбутків. Прокучмівські фракції разом з комуністами, зрештою, відправили навесні 2001 року уряд В.Ю. у відставку, а тендітну Юлію Тимошенко було кинуто за ґрати.

Колишньому прем'єру довелося йти на парламентські вибори. Він очолив блок правих реформаторських партій "Наша Україна". Всупереч шаленому адміністративному тиску блоку вдалося зайняти перше місце на виборах навесні 2002 року і посісти понад 100 депутатських місць у Верховній Раді. Блоку вдалося утримати керівництво над головними парламентськими комітетами, а також не допустити прийняття кучмівської політреформи. Однак йому доводиться постійно оборонятися від провокацій так званої "більшості" та об'єднаних соціал-демократів.

Як би Ющенко не обливали брудом з телеекранів, він має стійку кількість виборців – від 25 до 33 відсотків. Його прихильниками є Олександр Зінченко, Юлія Тимошенко, його підтримує єдиний об'єктивний П'ятий телеканал. Перемога Ющенко, як зазначила відома журналістка Наталія Балюк, означатиме надію на краще життя, на оздоровлення держави та суспільства. **х**

Джерела: "Независимая Газета", "Експерт-Центр", "Високий Замок", "Україна Молода", "Дзеркало Тижня", "Українська Правда"

Українці вже можуть мати два закордонні паспорти

Кабінет Міністрів затвердив нову редакцію Правил оформлення та видачі закордонних паспортів та проїзних документів дитини. Ці правила уможливають громадянам України мати два закордонні паспорти одночасно, як це й прийнято у європейських країнах. Потрібно лише суттєво обґрунтувати необхідність цього.

Початком перегляду Правил стали звернення водіїв-міжнародників щодо можливості оформляти два закордонні паспорти для своєчасного відкриття іноземних віз. Нині всі категорії громадян, чия діяльність пов'язана з регулярними поїздками за кордон і з потребою вчасного оформлення віз — водії-далекобійники, пілоти, спортсмени тощо, мають можливість оформити другий закордонний паспорт. Для цього їм лише потрібно обґрунтувати своє бажання в письмовій заяві і подати її начальнику обласного відділу в справах громадянства, імміграції та реєстрації фізичних осіб. Інших підтверджуючих документів подавати не потрібно. Не потрібно більше завіряти заяву-анкету для отримання паспорта для тимчасового виїзду за кордон за місцем проживання або роботи, але слід подавати довідку про присвоєння ідентифікаційного номера, копію свідоцтва про народження, а в разі виїзду за кордон на постійне місце проживання — довідку про сплату податку з доходів фізичних осіб.

Стандартний термін оформлення закордонного паспорта залишився попередній — три місяці, ставка державного

мита в цьому випадку становить 170 гривень. Термінове виготовлення закордонного паспорта — до трьох робочих днів, має зумовлюватися винятковою необхідністю, достроковий термін виготовлення паспорта передбачає його оформлення до 10 робочих днів і сплату подвійної ставки державного мита — 340 гривень. У деяких областях, утім, вартість оформлення може бути дещо більшою.

ол

„Індепендент“: режим в Україні – авторитарний

Британська газета „Індепендент“ вважає, що в Україні править „режим, що поєднує авторитаризм з недолугістю бананової республіки“. Про це йдеться у статті Аскольда Крушельницького під заголовком: „В Україні виявлене офіційне шпигування за кандидатом у президенти Віктором Ющенком“. Часопис повідомляє, що помилка замаскованого міліціонера, який стежив за кандидатом у президенти, спричинилася до нової халепи, в яку потрапив український режим.

„Індепендент“ відзначає подібність того, як провадилося стеження за Георгієм Гонґадзе та Віктором Ющенком, „коли в обох випадках авта мали підроблені дер-

жавні номери“. „Віктор Ющенко вважається претендентом на перемогу у президентських виборах у жовтні, якщо ті вибори будуть справедливими“, - зазначає газета. Західні дипломати, організації та українські партії передбачають значні порушення й підтасування на виборах і навіть насильство, організоване урядом. „Місцеві будинки з приміщеннями для зустрічей закриваються пожежною інспекцією за лічені хвилини перед появою Ющенко. Одного разу в аеропорту кандидата затримали під приводом відсутності трапу, аби він міг вийти з рейсового літака“, - пише „Індепендент“.

рее

■ Ющенко у першому турі виборів може набрати 38 відсотків

Вже у першому турі Віктор Ющенко може набрати 38 відсотків, а Віктор Янукович — 26 відсотків голосів, — стверджує соціологічна фірма "Юкрейніан соціолоджі сервіс". За даними цієї служби, відрив Ющенка від його основного суперника дедалі зростає. Якщо на початку травня різниця між ними була 7-8 відсотків, то тепер — 10-13.

На думку директора фірми Олександра Вишняка, якщо тільки не станеться якогось різкого стрибка рейтингу Януковича внаслідок підвищення урядом, перед самими виборами, пенсій і зарплат, то перемога Ющенка гарантована: „Якщо відрив залишиться на рівні 8-10 відсотків, то за даними екзит-полів, хто б їх не проводив, переможе Ющенко. Що буде за даними ЦВК, це не в нашій компетенції, це не соціологічна проблема“.

Рейтинги комуніста Симоненка і соціаліста Мороза застигли на рівні 13 і 8 відсотків, прогресивна соціалістка Вітренко та экс-прем'єр Кінах мають 4 і 3 відсотки. У другому турі вони можуть певним чином вплинути на шанси основних кандидатів. Дослідження з'ясувало, що найбільш позитивним іміджем володіє фаворит виборчих змагань Віктор Ющенко. Виборці найбільше цінують його за успішність у поліпшенні умов життя громадян та як чесного й не корумпованого політика. На другому місці за тими ж іміджними показниками — Віктор Янукович. Цікаво, що серед тих, хто голосуватиме за Януковича, лише половина вважає його чесним і не корумпованим.

рее

■ Сумські студенти виступили проти дій влади

Спроба створення в Сумах нового вузу викликала нову хвилю антиурядових виступів. Червневє рішення про заснування на базі Сумського національного аграрного університету, Сумського державного університету, Сумського державного педагогічного університету імені А.Макаренка Сумського національного університету викликало протести з боку студентів і викладачів цих вузів.

Протести були спричинені тим, що найслабший у Сумах аграрний вуз очолював нардеп від СДПУ(о) Царенко. Відповідно, він і мав намір стати ректором об'єднаного університету. З початку серпня декілька десятків сумських студентів, їхніх батьків і викладачів здійснили піший похід на Київ. Влада в судовому порядку заборонила похід, міліція застосувала силу щодо його учасників. Стосовно 32 студентів були складені протоколи про адміністративні порушення. Розмах протестів призвів таки до того, що 10 серпня Леонід Кучма своїм указом скасував указ від 20 квітня про об'єднання трьох сумських вузів у єдиний Сумський національний університет. Однак студенти акцію протесту не припиняють, оскільки восени очікують відновлення процесу об'єднання.

о л

■ Яна Клочкова стала Героєм України

Чотириразова олімпійська чемпіонка, українська плавчиха Яна Клочкова заступила вищу нагороду країни — звання Герой України. Указ про це підписав Президент Леонід Кучма. Цим відзначені видатні заслуги Клочкової перед Укра-

фото архів

їною та її зусилля в підвищенні авторитету країни на Олімпійській арені. 17 серпня Яна Клочкова стала дворазовою володаркою вищої нагороди Олімпійських ігор в Афінах і в цілому чотириразовою олімпійською чемпіонкою. Дві Олімпіади підряд українська спортсменка перемагає на дистанціях 400 і 200 метрів у комплексному плаванні. Вона народилася 7 серпня 1982 року у Сімферополі, живе у Києві. Звання Герой України — вища державна нагорода. Відзнаку "Герой України" із врученням ордена Держави цивільним особам засновано у 1998 році. У випадку нагородження військових осіб передбачено вручення "Золотої Зірки" Героя України. За ці роки звання Героя України удостоєно близько 70 людей. Першим цієї нагороди удостоєно президента Національної академії наук України Бориса Патона.

ред

■ Україна буде судноплавний канал, Румунія незадоволена

Європейська комісія висловила занепокоєння з приводу будівництва Україною судноплавного каналу в дельті Дунаю, яке може завдати значної шкоди екології. Канал проходить крізь територію заповідника "Дунайські плавні", який перебуває під спеціальним захистом ЮНЕСКО. Комісія занепокоєна тим, що Україна не здійснила всебічної оцінки та не провела громадські слухання відносно впливу будівництва на екологію. Брюссель нагадав, що таким чином Україна не дотримала кількох міжнародних зобов'язань, зокрема, про охорону річки Дунай. Представники Єврокомісії акцентували на тому, що будівництво повинно бути припинене до остаточного вирішення питань.

Раніше українські судна, що курсували між дунайським портом Рені та Чорним морем, були змушені користуватися трьома румунськими каналами, втрачаючи при цьому чималі кошти. Тому міністерство транспорту прийняло рішення про відновлення судноплавного каналу через устя Бистре. За результатами державної екологічної комісії виконання відновлювальних робіт не впливатиме негативно на екологію регіону. Однак свій рішучий протест проти будівництва глибоководного судноплавного каналу "Дунай - Чорне море" виразила Румунія. Також висловили протест Всесвітній фонд дикої природи, німецькі екологи і Канцлер Німеччини Герхард Шрьодер під час свого візиту в Румунію.

Будівництво каналу почалось у травні цього року. Довжина його складе 3,5 км, глибина - понад 8 м, а ширина - 85 м. За розрахунками, він забезпечить зв'язок по Дунаю країн Європи, Азії та Близького Сходу. Судноплавний канал функціонував до 90-х років минулого століття, але поступово замулювався. Україна заявляє, що відновлення каналу через українську частину дельти значно покращить соціально-економічну ситуацію в регіоні.

пор

■ Путін і Кучма домовились щодо нафти й газу

Україна гарантує Російській Федерації пропуск через свою територію щорічно до 85 млн. тонн нафти. Про це йдеться в „Угоді між Кабінетом Міністрів України та Урядом Російської Федерації про транзит нафти територією України“, підписаній 17 серпня за результатами зустрічі Кучми та Путіна. Якщо для транзиту буде заявлено більше нафти, ВАТ „Укртрансффта“ (Україна) і АК „Транснефть“ (Росія) працюватимуть над

фото: архів

Україна гарантує Російській Федерації пропуск через свою територію щорічно до 85 млн. тонн нафти

створенням додаткових транспортних потужностей. Угода діятиме 15 років, і продовжуватиметься автоматично, якщо сторони не заявлять про її припинення.

Також Кабінет Міністрів України і уряд Російської Федерації підписали Угоду про заходи щодо забезпечення стратегічного співробітництва у газовій сфері. Угода підписується у рамках створення Міжнародного газотранспортного консорціуму і визначає умови будівництва і подальшої експлуатації нового газопроводу „Богородчани - Ужгород“. ТЗОВ „Міжнародний консорціум з управління і розвитку газотранспортної системи України“ виступає замовником з будівництва газопроводу, а після введення його в дію - стає власником газопроводу і забезпечує його експлуатацію. Росія гарантує надання Україні для транзиту додатково від 5 млрд. куб. м газу (у 2005 р.) до 19 млрд. куб. м газу (у 2010 р.), а надалі - в залежності від потреб європейського газового ринку; забезпечує укладання угод із європейськими споживачами на прийом зазначених обсягів газу. Угода діє до кінця 2030 року, і автоматично пролонгується на нові п'ятирічні періоди, якщо жодна зі сторін не заявить про припинення її дії за рік.

ред

■ Україна погодилась на реверс, Польща чекає пояснень

Польща чекає від України пояснень з приводу згоди на реверсне використання нафтопроводу „Одеса-Броди“, заявила радник посольства Польщі в Україні з питань торгівлі Ганна Скаворонська-Лучинська. За її словами, про це йшлося й на зустрічі 30 липня міністра палива й енергетики Сергія Тулуба з послом Польщі Марекком Зюлковським. „Пан посол цікавився, як трирічна угода між Україною та Росією про реверс впливає на угоду з Польщею, - сказала радник. - Міністр Тулуб запевнив, що доки не буде нафтопроводу до Плоцька, нафтопровід „Одеса-Броди“ використовуватиметься у іншому напрямі. На початку липня Кабінет Міністрів дозволив використання нового нафтопроводу у реверсному режимі. 8 липня Спостережна рада держав-

ної акціонерної компанії „Укртранснафта“ схвалила угоду з російсько-британською компанією ТНК-ВР на постачання нафти. Проект контракту передбачає транспортування низькоякісної російської нафти Urals за маршрутом „Мозир-Броди-нафтоterminal „Південний (Одеса)“ протягом трьох років у обсязі 9 млн тон на рік. Спостережна рада схвалила добудову „Одеса-Броди“ до польського Плоцька і створення для цього спільного підприємства.

пор

■ Дзурінда: візовий режим буде лібералізований

Громадяни України, які хочуть відвідати Словаччину, вже цього року можуть відчутти значне полегшення візового режиму. Таким є головний підсумок червневого візиту до Києва словацького прем'єр-міністра Мікулаша Дзурінди. Для тих, хто живе за менш як 50 кілометрів від словацько-українського кордону, візи стануть безкоштовними, їх видаватимуть на термін від 1 до 5 років. Словаччина може ввести новий візовий режим уже через кілька місяців, українська сторона наполягає на прискоренні цього процесу. Словацька сторона тісно пов'язує питання візового режиму з дієвістю угоди між країнами про повернення порушників кордону (реадмісію), однак піде в питанні лібералізації так далеко, як це буде можливо. Також під час візиту підіймалися питання відкриття нових прикордонних переходів.

ол

■ Гоголь скликає на Ярмарок все більше людей

Під Полтавою, у Миргородському районі, 18-22 серпня відбувся знаменитий, оспіваний ще Миколою Гоголем Сорочинський ярмарок. Десятки тисяч людей на 16 гектарах землі створювали неповторний ярмарковий шум — „і мукання корів, і звуки гопака, і крики зазивалів — все зливається воєдино“ (за Гоголем). Традиційно відкрив виставку актор, переодягнутий у видатного письменника. Через добрий урожай особливою успіхом на ярмарку користувались зернові та хліб, а також виробі народних умільців — кераміка, сільськогосподарська техніка, плетена лоза, вишивка. Не лише через особливу атмосферу дійства, а й низьку вартість виставкової площі понад 260 підприємств України, Росії, Білорусі, Молдови та Польщі привезли сюди свою продукцію.

У 1999 році Сорочинському ярмарку було надано статус Національного. Найцікавіше завжди відбувається на головній ярмарковій площі — Жабокрицькому майдані. Широка культурна програма — виступи фольклорних колективів, конкурси, козацькі за-

бави, атракціони, також традиційні українські страви — борщ, вареники, галушки чи голубці — приваблюють сюди численних туристів з багатьох країн. Загалом відвідало цього річного свята понад мільйон людей. ол

■ FM-станції розкручують заграничне г...

Збільшити частку національної музики в ефірах телерадіоорганізацій рекомендує мовникам Національна рада з телебачення і радіомовлення. Чиновники обіцяють підтримувати вітчизняних виконавців, допомагатимуть залучати кошти для „підтримки і заохочення вітчизняних виконавців, які через телефірм гідно популяризують музично-пісенну культуру українського народу“. Самі ж артисти з України неодноразово заявляли, що їх музику дискримінують.

Російські співаки регулярно гастролюють Україною і збирають переповнені зали, люди купують їхні диски і касети. Більшість же українських виконавців аншлагами не розбещена, причому вартість квитків на їхні виступи в кілька разів нижча. Голова парламентського комітету з питань культури та духовності Лесь Танюк каже, що за 2002-2003 роки російські співаки вивезли близько 800 мільйонів гривень щорічно. „Для української влади культура сьогодні не є стратегією“, - додає він.

Деякі експерти переконані, що всі біди українських артистів з'явилися через інформаційну блокаду. За словами арт-директора мистецького агентства „Арт-Велес“ Тараса Грималюка, „український артист, щоб потрапити в ротацию на FM-станції, а тим більше, щоб потрапити зі своїми кліпами на музичне телебачення, повинен платити гроші, і не малі“. Програми директори найбільших станцій це категорично заперечують. За їхніми словами, головний критерій — це відповідність формату радіостанції. „Більшість радіостанцій каже на будь-яку музику, за яку не платять гроші, особливо українську, україномовну, що це не формат. Коли запитуєш, що таке формат, або слухаєш цю радіостанцію, розумієш — там формату нема взагалі. Але росіяни крутять просто так. Заграничне гівно — величне“, - емоційно підсумовує співак Олександр Пономарьов.

До вирішення проблем існування всього українського 19 липня долучився Державний комітет телебачення і радіомовлення України. Там хочуть ініціювати пільгове оподаткування для українськомовних ЗМІ, а також кіно- і аудіопродукції. Держкомітет також має намір звернутися до Нацради з питань телебачення і радіомовлення. Її мають запропонувати впровадити моніторинг мовного режиму комерційних радіостанцій і телеканалів відповідно до виданих ліцензій.

ред

Лемки повертаються додому

Польща

Депортовані під час сумнозвісної операції „Вісла”, вони раз на рік збираються на етно-фестиваль „Лемківська ватра” у Польщі

Три дні серед гір Бескидів у Малопольському воєводстві біля міста Ждиня, де відбувалася “Лемківська ватра”, видалися земним раєм. Вже при самому вході на територію, де проходив фестиваль, назустріч нам вийшли, наспівуючи купальські пісні, дівчата в лемківських строях із вінками і свічками у руках. “А який сьогодні день? — засміявся хтось. — По-моєму, святкувати Купала пізнувало...”. Але дотепника швидко зупинили: “Тихо ти! Це — лемки. Вони приїждять сюди раз на рік — тому і святкують за весь час”.

Етнографічна група українців — лемки — здавна селилася в Карпатах та на схилах Низьких Бескидів (між річками Уж, Сян на сході та Попрад із Дунайцем на заході) під час сумнозвісної операції „Вісла” (1944 — 1947 роки) польська влада депортувала їх із рідних земель, аби асимілювати українців із поляками. Нині лемки розсіялися по світу. З усіх куточків землі вони з’їжджаються в Україну лише один раз на рік — на фестиваль „Лемківська ватра”. Тут співають рідних пісень і запалюють ватру — вогнище — ось уже 22 роки. „У 80-х роках польська влада стала лояльніше ставитися до лемків — нам дозволили збиратися на невеличкий фестиваль. Тоді на першу „Ватру” прийшло лише 200 осіб, а за два десятки років наша імпреза виросла до міжнародного рівня. Для неї ми викупили у Ждині 11 гектарів землі. І це наша маленька Україна”, — поділився з „УМ” голова Об’єднання лемків Штефан Гладик.

Для депортованих „Ватра” — це також можливість повернутися в краї, де вони виростили, для емігрантів — побачити бать-

ківщину своїх предків. „Все моє дитинство пройшло в Криничі (тепер це польське містечко. — Авт.), — згадує бабуся-лемкиня Богуслава Палкова, — я мала 16 років, коли нас повантажили в ешелони, як худобу. Ніхто не питав, хочемо ми їхати чи ні. В один вантажний вагон заехали чотири родини і везли їх без будь-яких умов три тижні! Нам погрожували, як будемо протестувати — потрапимо до Сибіру”. Як справжня лемкиня Богуслава Іванівна гордиться своїм походженням і щороку приїздить на фестиваль.

Як і вона, на „Лемківську ватру” збираються також тисячі лемків-діаспорян із Польщі, Словаччини, Сербії і Чорногорії, Канади, Америки, Англії, Німеччини, Хорватії... Всі вони привозять свої ансамблі та групи, які і створюють репертуар фестивалю.

У лемка в гостях — співай по-лемківськи

Співати на „Ватрі” прийнято лемківською говіркою. До речі, нічого складного в ній нема. Якщо не вірите — ще

раз уважно послушайте: „Кедь ми пришла карта нароковац” у виконанні „Плачу Єремії”. Тарас Чубай співає її по-лемківськи. Самі ж лемки жартують, мовляв, щоб навчитися говорити по-їхньому треба не так вже й багато — народитися лемком. Правда є й інший рецепт: представники сусідніх із лемками етнічних груп переконують, мовляв, вивчити цю говірку надзвичайно просто — „вставляй собі через слово „лем” (діалектна частка в значенні „лише”, „тільки”. — Авт.) — і говори”, — кажуть вони. Вважається, що свою назву лемки отримали саме від сусідніх народів за надмірне „лемкання”.

Правда, ані їхня говірка, ані пісні від цього не потерпають. „Лемківські пісні я би поділив на ті, що створювалися в горах і підгір’ї. Перші мають дуже динамічну, грубу, навіть дику ритмічність. Підгірські пісні мелодійніші, — ділиться етномузиколог Іван Майчик, — вони дуже різні, але водночас це — єдина стихія, яка затягує”. Мабуть, тому лемківські співанки на фесті сприймали на „ура” абсолютно всі й українці, і поляки, і навіть німці, які зміст розуміли чи не найменше. Вперше в житті мені довелося бачити як на одному танцьмайданчику годину за третю ночі гоцають разом діти, батьки, молодь і бабці зі своїми дідами-лемками. Останні били всі рекорди. „Ви чого не дотанцювали вчора? — запитала наш гурт молоді за сніданком 70-річна Олена Дмитрівна. — Там канадці так „Смерічку” грали...Йой і де мої роки?!”.

„Зелень” замість зірок

Та й як було не танцювати. Підігрівати гостей „Ватри” приїхали виконавці з-понад десятка країн. Із самої тільки Польщі на фестиваль прибули фольк-група „Древетня” з Люблінна, із Кракова — рок-група „Забобон”, вокально інструментальний ансамбль „Джерело” із Перемишля. Народні пісні і навіть відомі хіти „Піккардійської терції” у виконанні „Джерела” — під гітару, скрипку і бубен звучали зовсім по-новому. Проте українських зірок „Ватрі” таки бракувало. „Ветерани” фесту пригадували кращі часи, коли на „Лемківську” приїжджали „Плач Єремії”, „Тартак”... організатори ж виправдовувалися, що справа не в економії грошей. Просто, які б хороші не були популярні співаки, але молоді вибиватися в люди теж треба. „Цього року ми намагалися зібрати „зелені” колективи, бо, знаєте, Чубай — це добре, але якщо Тарас виступає щороку, то навіть він трохи приїється, — розповідає організатор програми фестивалю Вікторія Черненко. — На 22-гу „Ватру” ми запрошували з Києва рок-гурт „Перлини степу” (завсідники „Останньої барикади” знають цю команду. — Авт.), виконавців етнічної музики „Карпатіянс”, веселу рівненську групу Ot-vin-

„Цне мі ся за тобом... мій рідний краю”

та. На жаль, не вийшло з приїздом лише в лемків із Сербії та Чорногорії”.

В Хорватії люблять українські танки

Музика і танці на „ватрі” починалися зранку. Коли всі приїжджі потроху висовувати заспані носи зі своїх наметів. Ті ж, хто не хотів чекати дійства на сцені, влаштовували свої — альтернативні танці. Принаймні після того, як у Ждиню добрався відомий київський бандурист Тарас Компаніченко. Вже наступного ранку Тарас вчив народ „найлегшим” танкам. І хоча повторювати за ним па українських народних танців було не так вже й легко („чайникам” найбільше не давалися гальярди — потрійні стрибки), проте недоробки компенсувала дружня атмосфера. Тому вже незабаром до нашої „компашки” попросилися погоцати навіть поляки. Найслабші з них здалися вже після пер-

шого тренування, бо „барзо тенжко”, затятіші вивчили щонайменше два танки.

Продовжити майстер-класи з танцю можна було й ближче до вечора, спостерігаючи за гуртами, які виступали на сцені. І хоча сценічні варіанти були значно важчі для виконання, тутешня малеча радісно підтанцювала навіть під швидкі танці лемків із Хорватії. „В Україні ви навіть менше танцюєте народних танків, ніж ми у хорватській діаспорі”, — пожартував керівник регіонального ансамблю русинів з Любовлян (Хорватія) Звонко Костельник після виступу. І додав, що зберегти цю традицію було нелегко. „Нашій діаспорі — 250 років, і ми пам’ятаємо свої традиції. Зараз у Хорватії живе близько 6 тисяч русинів, лемків, які покинули рідну землю під час „Вісли” чи емігрували раніше, але всі ми пам’ятаємо лемківську говірку і спілкуємося нею, хоча тепер уже з відчутним домішком хорватської”.

Текст: Тетяна ХАРЧЕНКО,
„Україна молода”

Захочеш їсти — сядеш за словник

Різні говірки звучали і в Ждині. Однак перепною для спілкування вони не стали. Вже за кілька днів всі дружно вчили, якої душа забажала, мови. А якщо ще й врахувати, що на території фестивалю всі харчі продавали лише поляки, говориш польськи чи ні, а за словник узятися ти мусив. Особливо, коли підходив час заморити черв’ячка. Тоді в багатьох українців несподівано відкривалися такі знання польської, що де там університетським студіям рівнятися... Кіоски ж просто нахабно примушували голодних туристів забути про суху „мівіну” і купити підсмажену домашню ковбаску до пива, гірського сиру, або якусь запашну зупу із зеленню. Правда, підкріпившись, дівчата знову бігли збивати калорії, стрибаючи під музику. У чоловіків вибір був більший. Зайву енергію вони витрачали, змагаючись у перетягуванні каната, підніманні „хто більше” джшки догори. А ще всім екстремалам пропонували вчитися пересовуватися на ходулях. Малеча розважалася за спеціальною програмою. Дітки змагалися в конкурсі на кращий малюнок — „Намалюю свій світ”. За пензлики і олівці взялися майже всі туєтешні дітлахи. І ті, хто залишився дитиною в душі. Тут, у Ждині, серед світлих малюночків 6-річних діток — я натрапила на красивий пейзаж. На малюнку господар тягне плуг за конем по низині, а навколо — смерекові Бескиди. З правого боку на клаптику паперу ледь помітні рядки „Цне мі ся за тобом... мій рідний краю”. І підпис — Стефанко. 70 років. За три дні перебування у Польщі серед могутніх Бескидів, лише побачивши цей малюнок, я вперше зрозуміла, чому лемки навіть через 60 років після депортації знову і знову повертаються в ці місця. Не в Польщі, Канаді, чи Хорватії, тут — серед Бескидів — їхня домівка.

...

Підходив час збиратися додому. Падав дрібний дощ. І на прощання вокальна група „Лемки Києва”, створена з ініціативи відомого українського „в’язня сумління” Миколи Горбала, заспівала пісню пам’яті для лемків. На величезній полонині, де зібралось близько 10 тисяч глядачів, запала тиша. Бабуся-лемкина запалила свічку і простояла з нею, доки голоси київських лемків не розійшлися луною над горами. За кілька годин автобуси повезли гостей фестивалю в їхні нові „домівки”. Біля сцени доглівала лемківська ватра. (скор.)

✕

* „Сумую за тобою... мій рідний краю” (в перекладі з лемківської говірки).

„Легальна міграція – відкритий шанс”,... але цього разу не для Вас...

Українська міграція до ЧР має довгу традицію. Деякі науковці та історики датують появу перших значних еміграційних хвиль українців до чеських земель серединою XVI століття. Протягом багатьох десятиків років українці мандрували сюди на навчання, сезонні роботи або на службу до армії. Наприкінці XIX – на початку XX століття до чеських земель приїжджали численні представники галицької інтелігенції, які вели активне культурне та суспільне життя.

Такі імена, як Горбачевський, Пулуй, Борковський, Маланюк, Олесь, Русова, Кандиба та багато інших свідчать не тільки про те, що чеські землі стали благодатним середовищем для розвитку української науки та культури, але й про те, що українці в Чехії свого часу знаходилися на досить високій соціальній щаблі, своєю діяльністю зробили немалий внесок до розбудови та розвитку чеської держави. Перша половина минулого століття відзначилася розквітом українського життя в ЧР: видавалися книги, підручники та словники, було закладено український театр, український університет, вищий педагогічний інститут та мистецьку академію, на території Чехії існували десятки різних українських спілок та організацій. Але після німецької, а головним чином – після радянської окупації, діяльність українських емігрантських організацій було насильно припинено. Фактично, розвиток українського суспільно-культурного життя відновився аж після 1989 року, але велика кількість українських емігрантів за той час вже асимілювалася з чеським суспільством.

Офіційна і реальна кількість

1989 рік приніс до тодішньої Чехословаччини значні зміни, серед яких – і збільшення кількості іммігрантів. Йдеться про масову економічну міграцію, яка, між іншим, досить негативно відобразилася на популяційному процесі незалежної України. За офіційною статистикою, у 1990 році в Чеській Республіці було зареєстровано лише 35 тисяч громадян інших країн, а у 2004 році кількість іноземців збільшилася у сім разів. Наприкінці березня цього року на території ЧР було офіційно зареєстровано 249 464 іноземців, причому 65 647 з них мали українське громадянство. На сьогодні українці складають понад чверть усіх офіційно зареєстрованих іноземців. Вони займають друге місце після словаків, яких в березні цього року було лише тро-

хи більше ніж 66 тисяч. За результатами останнього чеського перепису населення, який проходив у 2001 році, 5 385 громадян Чеської Республіки зголосилися до української національності. За цими даними, українці становлять шосту національну меншину після словаків, поляків, німців, мадярів та ромів.

Але офіційна статистика неповністю відображає реальну кількість українців. За професійними прогнозами спеціалістів, які займаються питаннями міграції, кількість українців, що нелегально перебувають на території ЧР, є мінімально такою ж, як кількість офіційно зареєстрованих українців. Різні джерела наводять числа незареєстрованих українських громадян в ЧР від 70 до 300 тисяч. Причому переважна частина з цих людей набуває “статусу” нелегала не шляхом незаконного перетину кордонів, а через порушення режиму перебування в країні, тобто тому, що залишаються на території республіки і після закінчення терміну дії візи. Статус нелегала не тільки обмежує свободу пересування цих людей, змушених знаходитися в постійному стресі та переховуватися від поліції, але робить їх ще легшими об’єктами для експлуатації зі сторони не надто чесних підприємців.

Хороший і поганий клієнт

“Клієнти”, як свідчать результати спеціальних досліджень, є переважно їхніми співвітчизниками, яким вдалося отримати поважний статус чеського громадянина або постійне проживання в ЧР. За твердженнями українських робітників, “клієнти” бувають погані й добрі, залежно від того, який відсоток від зароблених кожним працівником грошей залишають собі. Значна кількість навіть офіційно та легально працюючих українців залучені до згаданої клієнтської системи. “Клієнт” забезпечує місце роботи, оформлює дозволи та документи, необхідні для оформлення

візи, часом допомагає з житлом, а деколи навіть позичає гроші до першої зарплати. Безумовно, все це робить не з щирого альтруїзму або великої любові до співвітчизників. Хороший чи поганий клієнт заробляє – або на нелегальному статусі українців, або на їхній нездатності самостійно працевлаштуватися, зумовленій складною бюрократичною процедурою оформлення потрібних дозволів, або на готовності українців за будь-яку ціну якнайдовше залишитися в Чехії, щоб заробити хоча б якісь гроші.

Звичайно, клієнтська система і надалі процвітає, великою мірою завдяки ставленню чеської більшості до українських працівників. Багато чехів не мають довіри до окремих українських робітників, і воліють наймати саме “клієнтські” фірми. І немає чому дивуватися, адже таким чином чеський замовник не тільки не повинен платити соціальне та медичне страхування, але, що є більш важливим, не мусить витратити час на оформлення дозволу на працевлаштування іноземців. Ця система не є грубим порушенням чеського законодавства. Звичайно, при бажанні клієнта можна притягнути до відповідальності, скажімо, за порушення сплати податків або невиконання вимог трудового права, адже ані приховування трудової угоди, ані невіплата лікарняного, ані відрахування частини заробітної платні клієнту за його “безкорисні послуги”, безумовно, не є дотриманням кодексу праці. Однак, бажано захистити права українських працівників на практиці знайдеться не дуже багато.

Недержавні організації

Щоправда, стверджувати, що “українська проблема” в ЧР абсолютно ігнорується, було би несправедливо. Не маючи багатого досвіду з імміграцією, Чеська Республіка дещо повільно зникає до збільшення кількості іноземців. Це проявляється в

фото Іво Дюкоуплі

Пробачте, у Празі не зупиняємо...

окремих ксенофобних виявах на побутовому рівні, так і в невідповідності цілої системи забезпечити інфраструктуру для іноземних громадян. Варто згадати хоча б довгі черги біля приміщення поліції для іноземців та ускладнення і без того доволі нелегкої процедури оформлення дозволу на перебування. Але на урядовому та недержавному рівнях все частіше виникають проекти, спрямовані на допомогу "чужинцям". Такі недержавні організації, як наприклад IOM, La Strada, OPU, Charitas, SVT здійснюють певні кроки для покращення становища мігрантів.

Вибір кваліфікованих закордонних працівників?

Значну увагу останнім часом привертає проект "Активний вибір кваліфікованих закордонних працівників", офіційне гасло якого звучить досить переконливо: "Легальна міграція — відкритий шанс". За цей проект відповідає Міністерство праці та соціального забезпечення ЧР, яке перебрало на себе реалізацію урядової концепції Інтеграції іноземців та заснувало спеціальний відділ із відповідною назвою — Odbor pro integraci cizinců (Департамент з питань інтеграції іноземців). У вступному слові до проекту згадується про необ-

хідність вирішення проблеми старіння та зменшення кількості населення ЧР, а також про важливість збагачення чеського ринку праці за рахунок кваліфікованих працівників з-за кордону. Відібраним іноземцям надається можливість отримати дозвіл на постійне проживання в ЧР не за 10 років, як передбачає існуюче законодавство, але у скорочений термін, лише за 2,5 роки. Процес відбору досить непростий, кожний учасник дістає певну кількість балів за різними критеріями (вік, освіта, кваліфікація, досвід роботи тощо.) Але не радійте, якщо Ви є, скажімо, молодим, талановитим та високоосвіченим українським лікарем із великим стажем роботи та знанням чеської мови. В пілотній фазі проекту ЧР зацікавлена лише в робочій силі з Болгарії, Казахстану, Хорватії, Молдови та Білорусі. Свого часу колишній прем'єр-міністр Владімір Шпідла у своїх зверненнях згадував, що саме українці можуть бути дуже важливим джерелом поповнення чеської популяції, оскільки міграційний потенціал України є досить великим, а географічна та культурна близькість є сприятливими факторами для швидкої інтеграції новоприбулих. Але автори проекту виправдуються тим, що відповідні урядовці не змогли би впоратися із занадто великим

напливом бажаючих з України. За їхніми словами, пілотна частина має лише підготувати ґрунт для подальших етапів реалізації. Однак, поки що кількість бажаючих взяти участь у проекті — мінімальна. 92 болгари, 17 казахів та 5 хорватів, прийняті у 2003 році, навряд чи кардинально змінять демографічну ситуацію Чеської Республіки. До того ж, важко прогнозувати, яким успіхом буде користуватися цей проект серед українців, більшість яких виконує в ЧР некваліфіковану працю. Залишається також питанням, чи українські висококваліфіковані спеціалісти, маючи можливість емігрувати, кинуться вчити чеську мову та нададуть перевагу Чехії замість, скажімо Канади чи Німеччини.

Платникам чеських податків мабуть варто задуматися над доцільністю витрачання державних коштів. Інтеграція іноземців є, безумовно, важливою, але чи не логічніше спочатку спробувати врегулювати механізми тимчасової трудової міграції, що має масовий характер та своїми проблемами впливає на ціле суспільство? Це питання наразі залишається відкритим, але хотілося б, щоб над ним замислилися також у відповідних колах.

✘

Балада про мед

Текст: МАРЛЕН

Місяць тому в Черкасах я отримала чудовий подарунок — величезну банку меду. Мед дуже смачний — ми насолоджувались ним і з чаєм, і з полуницями, добре що в вино не лили. Це просто тільки українцям така розкіш дозволена, — полуниця й так солодка, як мед, а вони їх ще з медом їдять...

Але чому це все розповідаю: мед був з Чигирини, точніше, із Суботова. Як я то почула... Боже мій, далі їсти його не могла. То, як ікона — прямо із Суботова. Туди би я хотіла поїхати, побачити, подумала собі. Але скажіть, що би я там побачила? Ясно, що нічого. Ця героїчна земля тільки в моїх-наших мріях. Нема жодної, жодної нерухомої згадки. Зрозуміло, все було знищено, випалено... Але чи то так тяжко відбудувати? Відбудувати козацьке містечко, хутір чи просто щось, куди би батьки вивели своїх дітей в суботу чи вислати у літній відпочинковий табір. Хлопчиків би там вчили їздити верхи, працювати з деревом. Просто українське "вестернове" містечко...

Кажуть, в Києві будують дальшу церкву. Цього разу на воді, аби унікальніше було. Гроші прямо нехристиянські викидають. Там вже їх досить побудували, "новіє рускіє" туди ходять, бо не знаю, чи ви чули, але модно між ними це сьогодні стало. Вони то діло дуже полюбили, тусуються там щонеділі, але чи християнської моралі і правил дотримуються — чорт знає...

Може я наївна, але в мене є своя уява. Саме ми повинні його побудувати. Студенти через канікули могли б допомагати. Голвне — не чекати на Міністерство культури чи іншу державну інституцію, бо ті вмюють все довести до повного маразму. Та й дуже комерційним би цей проект не мав бути. То би мало бути наше хобі, радість, розвага, але водночас — відповідальність, і повага до наших дітей, предків, самих себе. І може би ми могли припинити будувати ті жахливі пам'ятники і непотрібні будівлі, для яких вже місця на українських майданах не вистачає. І, врешті, не викидати гроші "на воду"...

Три долі

Марко Вовчок в українській, російській та французькій літературі.

Упорядник: Віра Агеєва, вид. Факт, серія „Текст+контекст“, Київ 2002, 268 с.

Книга визначної дослідниці та викладачки Києво-Могилянської академії приносить оповідання Марка Вовчка (вл. ім. Марія Олександрівна Вілінська, 1833-1907): Три долі, Маруся, Сестра, Козачка, Горпина, Максим Гримач, Ледащиця і Не до пари, статті Соломії Павличко, Віри Агеєвої, Ксені Кебузинської, Миколи Зерова та Віктора Петрова-Домонтовича.

Як написала С. Павличко, „псевдонім, який собі обрала ця письменниця, мав легітимізувати її в чоловічій культурі, бо вона в часі свого дебюту — він припав на кінець 50-х років 19 ст. — була єдиною в українській літературі жінкою-письменницею“. Була росіянку за походженням, і дебютувала як українська авторка. Швидко завоювала значну славу, зайняла своє місце між таких титанів, як Тарас Шевченко і Пантелеймон Куліш, і донині належить до найвідоміших класиків української прози.

Її сучасники й шанувальники порівнювали її з Жорж Санд не тільки через жіночу красу, але також подібний стиль життя та фатальну роль, яку вона відіграла у житті багатьох українських і російських літераторів. М. Вовчок роками жила в атмосфері слави, скандалів, чуток і пліток... Віктор Петров-Домонтович назвав

фото Дмитро Карпенко

Пожежі міста Вавилон

Танок На Майдані Конго

Ще досить молода, але вже досить відома формація ТНМК гасить пожежі в місті Вавилон. При цьому весело підтанцює та підспіває. Як і всі твори цього гурту, диск наповнений позитивною енергією "Танків". Цікавий цей

альбом також тим, що всі композиції в ньому хлопці зіграли власноруч, на "живих" інструментах, майже без використання семплів. А для тих, хто ще не знає, що таке "Танок

її „Моцартом любовних історій шістдесятих років” та писав про її „жоржсандизм” і увагу до проблем жіночої емансипації.

Досі мало відомо, що Марко Вовчок відіграла дуже важливу роль в історії французького письменства. Стосунки з Етцелем і Жулем Верном, численні перевидання її творів, зокрема повісті Маруся, у Франції – це майже невідомі сторінки українсько-французьких літературних взаємин.

Упорядник сподівається, що ця книжка викликає інтерес до прочитання творчості одної з найцікавіших представниць психологічного реалізму XIX століття.

Словник синонімів української мови в 2 т.

А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, С. І. Головащук та інші

вид. Наукова думка, Київ 2001, т. 1. 1028 с., т. 2. 956 с.

Великий двотомний словник українських синонімів вийшов у 2001 р., але на книжковому ринку з'явився відносно недавно. Словник нараховує близько 9 200 синонімічних рядів і є збагачений прикладами уживання в класичній українській літературі. Редакційна колегія стверджує, що цей словник є найповнішим за ступенем опрацювання зібранням української синоніміки.

Словник може бути корисним помічником для всіх, хто займається українською мовою, особливо для закордонних українців, які часом втрачають синонімічне багатство української мови.

На Майдані Конго” і з чим його їдять, цей диск послужить гарним вступом в світ неординарного українського хіп-хопу.

№ 9

Марія Бурмака

Марія полюбилася багатьом за її легку, але при цьому дуже красиву і виразну лірику. Цього разу дала всім зрозуміти, що в її “музичній скриньці” ще є багато матеріалу, яким вона може і буде ділитись з усіма нами. Тож і цей альбом

Literatura ve světě 2003

Літературний альманах,

вид. www.iliteratura.cz і видавництво Gutenberg, Прага 2004, 140 с.

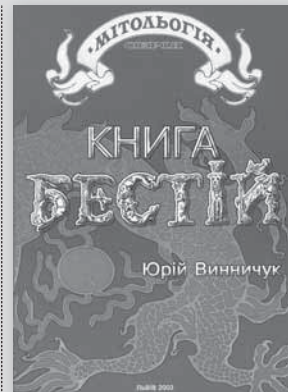
Альманах, в якому знайдемо короткий огляд світової літератури – англійської, чеської, французької, хорватської, ісландської, італійської, японської, македонської, німецької, голландської, польської, португальської, ромської, румунської, грецької, іспанської, шведської та української. В кінці кожної статті знайдемо список перекладів на чеську мову та книжок, які тематично пов'язані з цими літературами.

Книга бестій

Юрій Винничук

художнє оформлення: Ольга Погрібна-Кох та Юрій Кох, вид. Піраміда, серія “Мітологія”, Львів 2003, 292 с.

Визначний сучасний український письменник зібрав колекцію назв фантастичних істот – міфологічні назви звірят, бестій, мацалур, потвор тощо, які можемо знайти в українській літературі, міфології, фольклору чи казках. Книга містить більше 270 найменувань з інформацією, яка ознайомить читача з етимологією даної назви, її появою у світовій культурі та контекстом вживання в українській літературі. У вступному слові Винничук згадає про історію старовинних бестіярів, середньовічне вживання найменувань фантастичних істот та їхню сучасну символіку.

Уривок:

Страхопуд

На Закарпатті, біля гори Петрос, жив у глибокій норі Страхопуд. Це велетенське чудовисько було подібним водночас і на людину, і на звірину. Голову мав людську, але величезну, як у здорового вола. А писок – як у ведмеда, а тіло заросле шерстю. Ходило страховище і на чотирьох, і на двох ногах.

Страхопуд любив вилазити зі своєї норі, спускатися до села, сісти на ґрунті й спостерігати за людьми. Коли ж він голоднів, то так ревів, що земля дрижала, дерева тремтіли і листя сипалося. Від страху люди втікали, ховалися, щоб їх страховище не бачило.

А Страхопуд ревів і ревів:

-Я голо-о-оден!

І мусили люди щоп'ятої доби віддавати йому якусь худобу. Аж ось настав такий час, що худоби забракло – вже все пожер Страхопуд. І тоді до нього пішло двоє дітей-близнюків, хлопчик і дівчинка. І поки дівчинка, зійшовши на одну гору, відвертала Страхопудову увагу, хлопчик з другої гори розстріляв його з лука. В останньому передсмертному пориві потвора досягла дівчинку і вбила.

Люди спалили потвору, а гори на честь дітей назвали Петрос і Близняця.

Підготувала Ріта КІНДЛЕРОВА

– не виняток. Пісні є такими ж, як і раніше – гарними, мелодичними, але при цьому вони не втрачаються в сучасних хвилях стилю диско. Альбом складається з десяти пісень та двох відеороликів на пісні “Не бійся жити” та “Той, той”.

Відрода

Олег Скрипка

Свій другий сольний диск випустив фронтмен гурту “ВВ” Олег Скрипка. На відміну від першого диску (“Інколи”), цей містить в собі лише дві композиції, відомі слухачам з творчості групи.

Інші пісні – це відомі російські, французькі чи іспанські блюзи та романси. На жаль, нічого нового цей диск слухачам не принесе, лише вже всім знайомий “стуб” співака та суміш азійсько-українських мелодій, якими О.Скрипка вже багато років годує своїх фанатів та прихильників. Але це його стиль, тож якщо він Вам подобається, то цей диск – для Вас.

Підготував Дмитро КАРПЕНКО

Диски

Павло Чучка – закарпатський Котляревський або ж корчмар-інтелігент

Підготувала Ленка КНАП

Про Павла Чучку насправді багато інформації не знайти. Може, це спричинено тим, що він, на різницю від багатьох інших поетів, вирісших на советських спілках письменників, не відчуває потреби бути професійним поетом і, будучи кандидатом філологічних наук,

відкрив собі кнайпу під назвою „Деца у нотаря”. Там працює корчмарем, там пише і звідти висилає свої „послання” до народу.

Пише, як сам каже, коли йому хочеться, для потіхи своєї і своїх земляків, інколи лише один вірш на рік. Тому, а може й не тому, його ім'я не знайдемо в енциклопедіях та літературних газетах. Та й хто набрався б відваги друкувати у поважних виданнях вірші під назвою „Я люблю гнуй, коли вун пахне” чи „Про чопського митника і границю-кормилицю”...

Всі вище і нижче наведені інформації було знайдено в „нецензурній і не цензурованій” збірці „Деца у нотаря - Закарпатська читанка для тверезих і п'яних у двох томах” виданій у 2001 році і передусім у розмові, яку із Павлом записав Олександр Гаврош і надрукував у „Закарпатській правді” у 1997 році.

Павло Чучка здобув собі неабиякої популярності вже у 70-их роках минулого століття віршем „Бородіно”. В ту мить все Закарпаття забуло Лермонтова і між народом почали з'являтися різні версії і знаходились все нові його автори. Вірш увійшов у збірку „Вичурок по-баранинськи”, яка розійшлася у десятитисячному тиражі, що і для великої України наклад фантастичний. Друга збірка є її перевиданням, доповненим новими кумедними віршами.

Про те, що поет не претендує на роль професійного і поважного письменника, свідчить і той факт, що довгими роками писав свої вірші тільки для колег і приятелів, пересилаючи їх з Києва до рідного Закарпаття і на пам'ять знаючи тільки декілька улюблених. Саме ці колеги комплектували його поезію, завдяки ним він відважився видати свої твори друком. І завдяки ним матимете і Ви сьогодні можливість потішитись сучасним, може регіональним, але добрим українським літературним бароко. **x**

Круглий стіл з причин повені /Стенограма/

Учасники:

1. Головуючий, він же організатор повені
2. Прес-слуга адміністрації
3. Наш консул
4. Корінний патріот
5. Русофоб
6. Антисеміт
7. Хасид
8. Вчитель
9. Науковець
10. Експерт із водгоспу
11. Ісус Христос
12. Лісоруб
13. Батюшка
14. Еколог
15. Лідер конструктивної опозиції
16. Заслужений економіст краю
17. Депутат
18. Землячок
19. Фінансист із „Лісобанку”
20. Генеральний прокурор

Головуючий, він же організатор повені:

У нас – біда: тече вода...
Причини – різні, та одна –
рубка лісів уже відпала!
Які в присутніх є думки
із приводу причин біди?
Скажіть громадськості,
щоб знала.

Прес-слуга адміністрації:

Я переконаний в одному:
рубка лісів тут ні причому!
В Сахарі зовсім їх нема –
і села не несе вода.

А в Амазонці навпаки:
там повно лісу і води.

Є прикладів таких багато,
їх просто соромно не знати.
Забудьте ви про лісосіки,
ялиці, буки і горіхи...

А ліпше думайте про „гол”,
адже, крім лісу, є й футбол!

Наш консул:

Мадяри всьому на вині,

бо не дають нашій воді
текти хоч-де по їх землі:
обгородили свої ріки,
а ми не знаємо де діти,
усе, що з наших гір тече,
а в їхні ріки не стає.
Треба мадярам дати ноту:
хай пустять воду у Європу!
Хай не спирають! Не мудрують,
бо дуже-дуже пошкоднують.

Корінний патріот:

Уся біда – од галичан,
які живуть за перевалом
і заважають нашим хмарам
од нас перелітати там.
То їх дожджі падуть на нас,
коли кінець їм? – знає фрас.

Русофоб:

Одколи ту суть москалі,
одгоди топлять нас дожджі!
На Западі, де їх ние,
там всьо о-кей, ол-райт, оу-е!
Там нигда потопа ние!

Антисеміт:

Ви що, осліпли від біди?
Не бачите, що то жиди
винищують усіх людей,
усіх, крім справжніх іудей?

Хасид:

Як вам не соромно брехати:
еврея катом називати!
Ви живете із ласки Ноя,
котрий здурів, бо замість гоїв
в ковчег би ліпше взяв курей,
ніж брати вас, таких свиней.

Вчитель:

У мене учні все питають:
від чого повені бувають?
Я згоден далі їм брехати,
лиш виплатіть мені зарплату!

Науковець:

Наука наша про потопи
/це знає кожен у Європі/
лиш тому дані видає,
в кого секретний допуск є.

Експетр від водгоспу:

Ми спеці знані з водресурсів.
Можливо, ми були би в курсі,
якби нарешті був готовий
наш офіс п'ятиповерховий.
А поки офісу нема -
нам всім до лампочки вода.

Ісус Христос:

Я цей потоп не посилав!
Це справа рук земних панів,
бо з них ніхто не постраждав,
хто винний в вирубці лісів.

Головуючий, він же організатор повені:

Не слід судити згоряча:
неправда криється в словах
Ісуса Йосиповича.
Причина зовсім не в панах!
Уся причина в нашій пресі,
яка народ тримає в стресі.
Я розпорядження даю
публікувати лиш фігню!
І телебаченню наказ:
в ефір пускати лиш маразм!

Лісоруб:

Я ліс рубаю: руб та руб...
і батько мій рубав ліси,
і дідо мій був лісоруб,
рубати почали сини.
Рубає ліс усе село:
і ліс, і все, що є у ньому.
Рубати – наше ремесло.
Питаю: повинь тут при чому?

Батюшка:

Не грішник той, хто взяв сокиру,
не відаючи творить зло,
доценту вирубав пів миру
і людське потопив добро.

Та грішний той, хто ліс продавши,
невтомно бакси скирдував
і на природу наплювавши,
на свій народ також наср...
Амінь, точніше Тьфу!

Еколог:

Уся проблема у лісах:
надмірна кількість їх в
Карпатах.
Повірте, у тіні дерев
вода не може висихати.
Вихід один: зрубати все,
ліси перетворити в поле,
а далі сонце все спече –
і ми забудемо про море.

Лідер конструктивної опозиції:

Причина повені одна:
нероздержавлена вода.
Давно вже мали розпродати
або в оренду передати
всю воду, опади, річки...
То без проблем сьогодні б ми
козла жертвовного знайшли.
За це я критикую владу
у нижчепояса із-заду.
Я так на владу нападаю,
та, жаль, вона цього не знає.

Заслужений економіст крає:

Навіщо винних нам шукати?
Нам треба воду продавати.
Ми Тису залемо у тару,
зробимо бартер із Катаром:
арабам – воду, нам – верблюдів,
ті води вип'ють і не буде
проблем із лісом влада мати.
Спокійно можна ліс рубати.
Врятує закарпатський люд
двогорбий імпортерний верблюди!!!

Депутат:

Мене обрали від села...
На карті вже його нема.
Я владу хочу запитати:
кого я маю представляти?

Землячок

/по телефону здалеку/:

Я фахівець із лісосплаву,
я сто вагонів лісу сплавив.
Я можу сплавити і воду
Свалявського мінводзаводу.
Я би прийшов на допомогу:
я грамотний, проблему знаю.
та Інтерпол мене шукає...

Фінансист із „Лісобанку”:

Причина повені – це бакси,
а винні – „нові русини”.
Якби нас, злодіїв, зрівняли,
то ми з „Лісобанку” – пацани.

Генеральний прокурор:

Я бачу, всіх треба саджати,
та стільки місць в тюрмі нема!
В Карпати зсуви підпирати
всіх злодіїв!! А їх є тьма.

Головуючий, він же організатор повені:

Я щиро дякую... Я радий...
Від імені всієї влади...
Ми живемо на макрорівні –
добре їмо, п'ємо, спимо...
і нерви маємо залізні,
за рідний край постоїмо!
Росте наш рейтинг у Європі –
уже у гаті не стає!
Пора б його вже показати,
айбо ся мало ганьбиме.

Післямова.

На цьому круглий стіл накрили.
Чого лише там не було:
там пхалив Є...
і в РО...,
і в РЕ...,
був і РІГ-РИГ,
тост за ООН...
коротше, ЄВ-РО-РИГ-І-ОН.

1998 р.

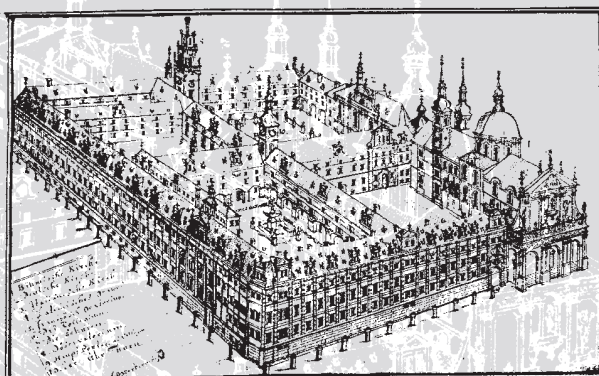

п.

Слов'янська бібліотека при Національній бібліотеці Чеської Республіки

Слов'янська бібліотека – це:

- доступна громадськості, наукова спеціалізована бібліотека, від 1958 року як самостійний відділ входить до структур Державної, сьогодні Національної бібліотеки ЧР;
- найбільша центральноєвропейська та одна з найвизначніших європейських та світових бібліотек в області славістики та проблематики слов'янських країн, яка цього року відзначить 80 років від свого виникнення.

Слов'янська бібліотека пропонує:

- книжковий фонд (понад 750 000 назв), поряд з літературою, що видається слов'янськими мовами, тематично підібраний на славістичну літературу, наукові підрозділи історії, філософії, лінгвістики, літературознавства, фольклористики, етнології, політології, соціології та мистецтва;
- біля 7200 нових книг на рік та 360 назв часописів;
- українське відділення нараховує понад 30 тисяч назв книг з проблематики України, велике зібрання старої періодичної преси та 25 назв окремих періодичних видань, що походять з України;
- 30 навчальних місць у приємному середовищі відремontованого читального залу, у якому є так само можливість працювати в інтернеті;
- у читальному залі – 3000 томів енциклопедичної та словникової літератури та вільний вибір 20 тисяч томів основної наукової літератури (чеської та іншомовної) та нових надходжень;
- можливість абонементу (позичання додому) книг, виданих після 1945 року;

автоматизована позичальна система через інтернет; комплексний каталог, доступний на інтернеті

Слов'янська бібліотека влаштовує:

- професійні конференції, семінари, колоквіуми, презентації, дискусії та виставки, тематично близькі спеціалізації бібліотеки;
- водночас пропонує свої можливості для реалізації проектів та ідей з рядів громадськості.

Контакт:

Клементинум 190, Прага 1, 110 00, (3 поверх).
<http://www.nkp.cz/pages/page.php?menu=8>
sluzba.sk@nkp.cz; телефон: 221 663 356

період роботи:

Пн-Пт: від 9 до 19 год; Сб: від 9 до 14 год.

Липень: зачинено.

Серпень: Пн, Ср, Пт: від 9 до 14 год;

Вт, Чт: від 9 до 19 год.

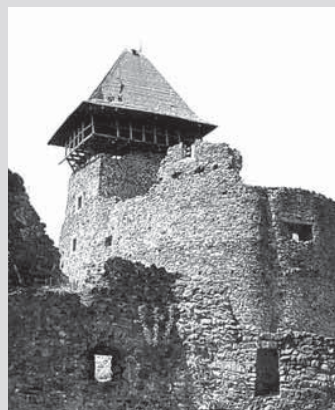
В наступному номері

вересень - жовтень

Лікар – чарівник:

інтерв'ю з Ростиславом Прокоп'юком

Про що мовчать замки VIII:

Невицький замок

Президентські перегони:

актуально